

# Čeští vojáci a jejich zahraniční partneři v Sektoru JIH mírové mise UNPROFOR 1992–1995

Jindřich Marek

Ve čtvrtek 10. března 1992 zaslal v 15.01 hodin newyorského času první tajemník stálé mise ČSFR při OSN Štefan Füle do Prahy fax s tímto zněním:

*Níže zasíláme harmonogram rozmístění Ochranných sil OSN (UNPROFOR) v Jugoslávii.*

*Na jeho základě má ČSFR vyslat do oblasti:*

1) 12. – 13. 3. 92 – předsunutý element naší jednotky (10 příslušníků mírového praporu, 1 důstojník pro štáb UNPROFOR, 3 pro štáby sektorů a 1 voj. pozorovatel). Dohromady 15 vojáků.

2) 22. – 28. 3. 92 – a) 3 vojenské pozorovatele  
– b) 6 důstojníků pro velitelství UNPROFOR  
– c) 3 důstojníky pro štáby sektorů.

*Dohromady 12 důstojníků.*

3) 12. – 18. 4. 92 – plné rozmístění čs. mírového praporu. PPKL zasíláme seznam velitelů UNPROFOR, kteří se zúčastnili briefingu v New Yorku (4. – 6. 3. 92)<sup>1</sup>

Vzhledem k daným termínům nasazení československých vojáků v Jugoslávii bylo třeba okamžitě začít jednat. Protože se však republika po čtyřiceti letech komunistické totality vrátila k základním principům parlamentní demokracie, bylo zapotřebí k tomu získat nejprve souhlas obou komor rozhádaného Federálního shromáždění. Proto již druhý den vystoupil s žádostí o souhlas k vyslání vojáků do mise OSN před poslance federální ministr obrany Luboš Dobrovský (viz příloha č. 1). O další čtyři dny později již mohla Československá tisková kancelář v úterý 15. března vydat následující zprávu: „Do Bělehradu přiletěla v sobotu první skupina československých vojáků zapojených do mírových sil OSN v Jugoslávii (UNPROFOR). Tvoří ji 15 důstojníků, kteří by se již v pondělí měli vydat do terénu, aby připravili vše nezbytné pro příchod celé čs. jednotky.“

*Jak řekl zpravodaj ČTK krátce po přeletu na bělehradské letiště Surčin velitel skupiny plukovník Adolf Turek, jeden člen čs. předvoje, který je vojenským pozorovatelem OSN, se od výpravy oddělí ihned. Další pocestuje do Sarajeva, kde bude pracovat v hlavním štábu UNPROFOR. Tři důstojníci by měli působit ve štábu některého ze sektorů.*

*Zbývajících deset důstojníků a praporčíků se zapojí do kontaktní a rekognoskační skupiny mírových sil. Jejím úkolem je zajistit přímo na místě vše potřebné pro příjezd a zabydlení „nadanárodních kontingentů“.*

*„Plukovník Turek potvrdil, že pravděpodobné místo určení naší jednotky je Sektor Jih, což znamená jižní část Krajiny se štábem v Kninu...“<sup>2</sup>*



FOTO: archiv Jana Koláře

Čeští a slovenští vojáci se při příjezdu do Chorvatska setkávají s prvními kulisami probíhající balkánské války.

Účast českých a slovenských vojáků v mírové misi Organizace spojených národů UNPROFOR (United Nations Protection Force) v letech 1992–1995 na území bývalé Jugoslávie byla patrně nejen nejtěžší zkouškou naší jednotky v mnohonárodnostním vojenském seskupení před českým vstupem do NATO, ale dá se říci, že tento integrační proces pozitivně nastartovala.

Předchozí účast malých skupin našich neozbrojených vojenských pozorovatelů v misích OSN<sup>3</sup> či účast československé protichemické jednotky v Saúdské Arábii a Kuvajtu během operací „Pouštní štít“ a Pouštní bouře“ od prosince 1990 do dubna 1991 v síle 200 mužů<sup>4</sup> byly sice cennými zkušenostmi, ale až tato mise po stránce časové, velikosti jednotky, charakteru složitého konfliktu i nutného operačního a lidského soužití s různorodými národními vojenskými útvary představovala zkoušku tolik potřebnou pro další transformaci a modernizaci (vzhledem k prohlubující se krizi tehdejší československé federace) budoucí Armády ČR.

## Cesta na Balkán a zrod Sektoru JIH

Než se konflikt na území bývalé Jugoslávie rozhořel i v Bosně a Hercegovině, kde mezi sebou válčily navzájem dokonce tři nepřátelené strany (Muslimové, bosenská Chorvaté a bosenská Srbové), měla mise UNPROFOR zpočátku hlavně řešit ozbrojený konflikt mezi Srby a Chorvaty na území Chorvatska, které vyhlásilo 25. června 1991 nezávislost na jugoslávské federaci. Ta byla po silném tlaku

1 VÚA–SA MO, f. SZV MO, FX 10392.

2 Archiv ČTK – zprávy z 15. 3. 1992.

3 Jindřich MAREK, *Krvavé mise OSN*, Nakladatelství XYZ Praha 2010, s. 175–218.

4 Jaroslav ROUŠAR – Zbyšek SVOBODA, *Legionářská tradice*, ČSOL Praha 1994, s. 29–32.

ze strany Spolkové republiky Německo 15. února 1992 uznána i tehdejšími členskými zeměmi Evropské unie.

Zásadní problém v Chorvatsku, na rozdíl od Slovinska, které vyhlásilo nezávislost ve stejné době, představovala početná srbská menšina, která nesouhlasila s osamostatněním země. Srbové žili převážně v okolí města Knin, v oblasti Kordunu a Baniji a v západním Sremu na východě Chorvatska. Napětí mezi Chorvaty a Srby začalo gradovat především již po přijetí nové chorvatské ústavy v prosinci 1990, která změnila postavení Srbů z konstitučního národa v národnostní menšinu.

Proto 19. prosince 1991 Srbové vyhlásili vznik Republiky Srbská Krajina (RSK), která se stala samostatnou součástí rozpadající se Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ). Nově vzniklá republika se rozkládala na území, kde žilo 91 procent Srbů. Tehdy však již několik měsíců probíhal krvavý konflikt mezi oběma národy, ve kterém zahynulo asi 10 000 lidí a více než milion obyvatel muselo opustit svá bydliště.

Po několika měsících krutých bojů docílila OSN příměří, když se 7. ledna 1992 chorvatský prezident Franjo Tuđman a jeho jugoslávský protějšek Slobodan Milošević dohodli na zastavení palby. Podle tzv. „Vanceho plánu“<sup>5</sup> měly mírové jednotky OSN kontrolovat ta území Chorvatska, kde byli Srbové většinou, nebo významnou menšinou. Tyto „chráněné zóny OSN“ (UNPA – United Nations Protected Area) dostaly zákaz udržovat nebo zvětšovat ozbrojené síly.

Samotná mise UNPROFOR byla sice ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 již 27. listopadu 1991, ale první vojenští pozorovatelé OSN dorazili do Chorvatska až 14. ledna 1992, zatímco Rada bezpečnosti OSN schválila vyslání vojsk do Jugoslávie za účelem kontroly dodržování příměří a k ochraně obyvatelstva 12. února 1992. Od března 1992 potom působily v Srbské Krajině jednotky OSN, které postupně dosáhly počtu 14 000 mužů. Jejich součástí se nyní měli stát i českoslovenští vojáci.

O jejich účasti v této misi rozhodla vláda tehdejší České a Slovenské Federativní republiky 16. ledna 1992. Dnem 7. března 1992 potom vstoupil v platnost mandát mise i pro tehdejší Československo, jehož vojákům měl velet indický generál Satish Nambiar,<sup>6</sup> který do

chorvatského Záhřebu, kde mělo působit velitelství mise, přiletěl 10. března.<sup>7</sup>

Přípravu speciálního československého praporu o třech rotách v celkové síle 500 mužů do mise UNPROFOR měla na starost českokrumlovská výcviková základna, která vznikla v podřízenosti Správy zahraničních vztahů GŠ ČSA v říjnu 1990 jako Výcvikové středisko mírových sil OSN<sup>8</sup>, v němž byl výcvik organizován ve struktuře praporu rychlého nasazení. Proto zde byly cvičeny dvě roty jako výsadkové a velká pozornost byla věnována vedle průzkumné, zdravotní či ženijní přípravy i výuce angličtiny<sup>9</sup> a psychologické přípravě či studiu kulturních, náboženských a politických poměrů v místě předpokládaného zasazení praporu.<sup>10</sup>

Do tohoto útvaru byli zařazováni pouze dobrovolníci, kteří byli ochotni se podřízovat rozkazům a rozporuplným nařízením, které vyplývaly z mandátu OSN pro složité mírové operace. Původně se totiž počítalo s tím, že místem nasazení československých vojáků bude Kambodža (mise UNTAC), popřípadě Západní Sahara (mise MINURSO), ale nakonec bylo rozhodnuto o logisticky a dopravně méně náročné variantě využití československé jednotky na území bývalé Jugoslávie.<sup>11</sup>

Svou roli zde hrálo i blízké kulturní a jazykové prostředí i chuť tehdejší československé politické reprezentace se aktivně a pozitivně angažovat v jugoslávském problému. Po příjezdu do Chorvatska v polovině dubna 1992 zaujal československý prapor prostor v oblasti Plitvických jezer v Chorvatsku na území tehdejší Republiky Srbská Krajina, kde měli čeští a slovenští vojáci působit v sektoru JIH spolu s prapory mírových sil z Francie a Keni.

Tab. č. 1 Sektory mise UNPROFOR na chorvatském území v roce 1992

Sektor UNPA	Regiony	Významné lokality	Národnostní situace 1991	Kontingenty OSN
VÝCHOD	Baranja, východní Slavonie, Srijem	Beli Manastir, Vukovar, Vinkovci	Chorvatská většina, Srbové 35 %, Maďari	Rusko, Belgie
ZÁPAD	Západní Slavonie	Grubisno Polje, Daruvar, Pakrac	Stejný počet Srbů a Chorvatů	Kanada, Jordánsko, Nepál, Argentina
SEVER	Banija, Kordun	Kostajnica, Dvor, Petrinja, Glina, Vojnić, Slunj	Srbská většina, Chorvaté 35 %	Nigérie, Dánsko, Polsko
JIH	Východní Lika, severní Dalmácie	Korenica, D. Lapač, Gracac, Knin, Benkovac	Srbská většina, Chorvaté 21 %	Francie, Keňa, Československo

Pramen: Zvonimir BALETIĆ a kol., *Croatia Between Agression and Peace*, AGM Zagreb 1994.

5 Cyrus Vance (1917–2002), americký právník a politik, který od roku 1991 působil v Chorvatsku jako zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN.

6 Generálporučík Satish Nambiar (\* 1936) – účastník indicko-pakistánských válek z let 1965 a 1971, nositel vysokých indických vojenských vyznamenání Padma Bhushan a Vir Chakra, misi UNPROFOR velel do 2. března 1993, kdy jej ve funkci vystřídal švédský generálporučík Lars-Eric Wahlgren. Po návratu z bývalé Jugoslávie působil ve funkci zástupce náčelníka štábu indické armády, do výslužby odešel v srpnu 1994.

7 Archiv ČTK – zprávy z 11. 3. 1992.

8 V lednu 1993 se středisko změnilo na Výcvikovou základnu mírových sil (VÚ 2941), podřízenou nově vytvořené Sekci zahraničních vztahů MO ČR. Na sklonku 90. let byla základna převedena k Operačnímu odboru GŠ AČR a dnem 1. 10. 2000 přešla do podřízenosti Velitelství pozemních sil v Olomouci. Od roku 1997 byl její součástí i Vojenský výcvikový prostor Boletice, vytvořený v roce 1946. Základna byla specializovaným zařízením, určeným k přípravě jednotek a osob pro mírové operace OSN, OBSE a NATO k posílení evropské a celosvětové bezpečnosti. Zajišťovala přípravu štábů a jednotek pro mírové a humanitární operace, organizování intenzivních kurzů anglického jazyka, speciálních kurzů a provoz výcvikových zařízení ve VVP Boletice. Dnem 8. 5. 2002 jí byl rozkazem prezidenta republiky propůjčen historický název „Plukovníka Švece“ na počest legionářské legendy. Svoji činnost však výcviková základna ukončila již v roce 2003. Za dobu jejího trvání zde prošlo nelehkým vojenským výcvikem více než 3500 „modrých baretů“ pro mise OSN a dalších více než 6300 vojáků Armády ČR se zde připravovalo pro plnění úkolů v operacích NATO (IFOR, SFOR a KFOR).

9 Mnozí důstojníci procházeli přípravou také ve školícím středisku v Komorním Hrádku.

10 Programy výuky a výcviku praporu mírových sil OSN pro tyto účely urychleně zpracoval pplk. Stanislav Žák a již 17. 11. 1990 je schválil náčelník Správy zahraničních vztahů GŠ generálmajor JUDr. Jiří Jindra.

11 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. ing. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

Jedním z prvních našich vojáků, kteří dorazili na místo určení, byl již v polovině března 1992 plk. ing. Adolf Turtek, který byl určen do důležité funkce zástupce velitele sektoru: „V misi UNPROFOR jsem pobyl 7 měsíců – měsíc v advance teamu a šest měsíců normální turnus, který jsem odsloužil jako tehdejší podplukovník v propůjčené hodnosti plukovníka ve funkci zástupce velitele Sektoru „Jih“.

Letěl jsem z Prahy do Bělehradu, kde byl již první velitel našeho sektoru keňský brigádní generál James Arap Rop. Čekaly nás zde také dva bílé mercedesy. Ten lepší s mladým řidičem dostal generál. Já dostal ten starší se starším řidičem-důchodcem, který kdysi vozil Tita a jeho manželku. Putovali jsme přes Banju Luku, kde jsme měli nocleh, do Knina, kde jsme začali připravovat příjezd našich jednotek. Ty měly různou úroveň a na své nasazení byly různě připraveny.

Vojáci z Keni přijeli prakticky bez ničeho jen v polobotkách. Neznali sniž. Jeden z nich se ptal, kolik ho bude? Když jste mu řekl, že třeba 40 cm, zeptal se: Nad zemí či pod zemí? Museli čekat na pobřeží na vybavení. Podobně to bylo později i s Jordánci, kteří přijeli dokonce beze zbraní a UN jim muselo zajišťovat vše od zbraní až po auta...

My a Francouzi (později místo nich Kanadáné) jsme proto museli zpočátku plnit úkoly prakticky za 5 původně plánovaných praporů. Byl z toho zmatek a organizovat to z počátku nebylo opravdu nic jednoduchého...<sup>12</sup>

K nejdůležitějším úkolům na počátku mise patřilo především vybudování a zabezpečení činnosti na desítkách kontrolních a propouštěcích stanovišť (Check points), organizování mobilních pozorovacích týmů včetně pozorovacích míst, dohled nad uloženými zbraněmi znepřátelených stran, ochrana izolované chorvatské obce Podlapač, hlídková činnost a humanitární pomoc. Ta spočívala například v ostražce a materiálním zabezpečení dočasného tábora pro přesídlence u osady Dolní Lapač, kromě toho byl zabezpečován i doprovod konvojů s humanitární pomocí do Sarajeva a především konvojů s uprchlíky z Krajiny do Chorvatska.

Českoslovenští vojáci sice přicházeli do krásné a romantické krajiny okolí Plitvických jezer, kterou již před lety poznali často v dětství díky tehdy velice populárním filmovým indiánkám podle románů Karla Maye, ale jakékoliv naděje na poklidnou službu v romantickém prostředí je zbavovaly stopy předchozích bojů, nedůvěřiví ozbrojení obou znepřátelených stran, přítomnost četných min v kraji a v době jejich příjezdu navíc přetrvávající zimní počasí, kdy museli první dny spát bez ohledu na sníh a ranní mraz ve stanech.<sup>13</sup>

Hlavní síly československého praporu byly po železničním transportu, který byl zahájen 11. dubna 1992 z Českého Krumlova přes rakouské a slovinské území k chorvatskému městu Karlovac, ve zbývajícím úseku na místo určení přesunuty po silnici. Prapor měl za úkol se ve svém operačním prostoru rozvinout do 18. dubna. Během cesty si vojáci museli zároveň také naplno uvědomit, že jsou nejen na válečném území, ale také že kdysi v jejich vlastní populární Jugoslávii již prakticky neexistuje. Potvrzují to i vzpomínky prvního velitele československého praporu Karla Blahny: „V Karlovaci, když se važnovalo, přišel chorvatský nadporučík – tlumočnick do angličtiny, že by nás rád viděl nějaký chorvatský admirál,

zda bychom nenastoupili, že k nám promluví, pozdraví nás a popřeje, abychom pomohli přinést do země mír.

Potom požádal, abych promluvil já. Byl jsem z toho nešťavý, ošival jsem se a potom začal mluvit: Přišli jsme, abychom pomohli vyřešit problémy Jugoslávie. Jugoslávie je nám velice blízká, sympatická, chceme přispět k míru v Jugoslávii atd. Vůbec mi nedošlo, že pro ně je to již mrtvá země. Tlumočnick to zachraňoval a já slyším, jak stále říká byvše Jugoslávija...“<sup>14</sup>

Těsně před příjezdem československého praporu dorazili na místo určení v počtu 950 mužů Francouzi z elitního pluku námořní pěchoty 2RIMa<sup>15</sup>, kterému velel plukovník Robert Meille. Ti pomohli československým vojákům s ženíjní technikou a vhodnějšími (menšími) pytlíky na písek pro stavbu kontrolních a strážních stanovišť. Naše vojáci tak čekali první dny především dřina s lopatou a úkol potvrdit schopnost pro stavbařskou improvizaci.

„Kluci to zvládli. Všichni obdivovali českou šikovnost, byla tam různá místa a konfigurace terénu, muselo se to podřizovat místní situaci a improvizovat. Tady přišla k duhu naše tvořivost, chatařská výroba... Kluci byli výborní. Myslím si, že neexistují nějaké podrobné UN předpisy o opevňování. Každý to dělá podle situace. V Českém Krumlově jsme se to také neučili. Až zkušený Kanadáné si potom později vytvořili u nás v sektoru jakousi fortifikační architekturu a stavěli doslova masivní pevnosti s velkými trámy apod.“<sup>16</sup>



FOTO: archiv Jana Koláře

Přestože československý prapor dorazil do oblasti Krajiny v polovině dubna 1992, užili si jeho příslušníci, ubytovaní zpočátku ve stanech, v prvních dnech služby dostatek zimy i sněhové nadílky.



FOTO: UN – John Isaac

Příslušník keňského praporu mírových sil OSN si hraje v srpnu 1992 u Kninu s chorvatským dítětem v úseku, kde jeho jednotka měla ochraňovat menšinové Chorvaty.

12 Rozhovor autora s plk. v.v. ing. Adolfem Turkem z 13. 10. 2008.

13 Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 24. 5. 2011.

14 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 18. 8. 2011.

15 2RIMa – 2e régiment d'infanterie de marine (2. pluk námořní pěchoty).

16 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.



FOTO: sbírka autora

Odznak francouzského 2. pluku námořní pěchoty, který byl prvním partnerem českých a slovenských vojáků v Sektoru JIH.



FOTO: sbírka autora

Odznak francouzského 8. pěšího pluku, jehož vojáky zachraňovala česká jednotka v lednu 1993 v úseku Karin Pláž.



FOTO: sbírka autora

Značné množství našich vojáků nosilo na svých uniformách výsadkářské nášivky.

*Situace kritická, ani jedna strana nechce respektovat plán rozmístění UN (moje jednání ve dnech 20.–23. 5.).*

*Stupňuje se nervozita, roste napětí, vojen. autority negarantují mírové řešení. Snaha UN a MM EC hledat společné řešení (monitor. týmy).*

*Hovoří se o kolapsu mise, stav hodnocen „KRITICKÝ“, před válkou.*

Spokojen mohl být tehdy i velitel sil UNPROFOR indický generál Nambiar, který navštívil prostor československého praporu 23. dubna 1992.<sup>17</sup> Vzhledem k tomu, že část jednotky byla v Českém Krumlově cvičena jako výsadková a při výběru k jednotce byly do značné míry upřednostňováni vojáci s předchozím výsadkářským výcvikem, značná část praporu (včetně jeho velitele a štábu) nosila na rukávech svých uniforem výsadkářské nášivky, začala se mezi ostatními kontingenty mise UNPROFOR šířit zpráva, že Československo reprezentuje v misi elitní výsadkářský útvar.<sup>18</sup>

Zatím však v Sektoru JIH operovaly pouhé dva prapory, protože keňský prapor se rozvinul ve svém úseku až v polovině května. Teprve v únoru 1994 (po vystřídání Francouzů Kanaďany v polovině září 1993) byl sektor rozšířen o čtvrtý prapor, který do mise dodalo Jordánské království.

### V „růžové zóně“

O tom, že situace na počátku působení československého praporu v misi UNPROFOR nebyla nijak jednoduchá, svědčí i fax, který poslal generálovi Divišovi do Prahy 23. května 1992 český zástupce velitele Sektoru JIH plk. Adolf Turek:

*Situace kritická, ani jedna strana nechce respektovat plán rozmístění UN (moje jednání ve dnech 20.–23. 5.).*

*Stupňuje se nervozita, roste napětí, vojen. autority negarantují mírové řešení. Snaha UN a MM EC hledat společné řešení (monitor. týmy).*

*Hovoří se o kolapsu mise, stav hodnocen „KRITICKÝ“, před válkou.*



FOTO: sbírka autora

Časem vznikly v Sektoru JIH z některých kontrolních a pozorovacích stanovišť docela solidní pevnosti.

*Situace vyžaduje řešit variantu „naší záchrany“ – viz moje žádost z 5. 5. – bližší následuje.*

*Žádám odpověď.<sup>19</sup>*

Plukovník Turek, který v letech 1989–1990 působil jako vojenský pozorovatel OSN v rámci mise UNTAG na jihu Afriky v Namibii, nebyl žádný panikář, ale naopak velice dobře analyzoval výbušnou atmosféru v Krajíně, ve které v té době dokončovali svá stanoviště i příslušníci československého praporu. Spoluodpovídal za jejich životy a vágní mandát mise OSN mu v tom příliš šanci nedával. Bylo jen otázkou času, kdy si prapor zapíše do své pomyslné kroniky první bojovou ztrátu.

Vzhledem k tomu, že dosavadní rozmístění jednotek OSN v sektoru, kdy se zde, po Francouzích a Čechoslovácích, teprve třetí – keňský – prapor rozmístoval, efektivně neplnilo své poslání, vypracoval nakonec na konci května štáb generála Roba, jehož součástí byl i plk. Turek, plán na vyslání ozbrojených vojenských pozorovatelů do tzv. „růžové zóny“, vytvořené jako demilitarizované nárazníkové pásmo za původní srbsko-chorvatskou frontovou linií, kde dosud vojáci OSN neoperovali.

Každý ze tří praporů měl poskytnout 30 vojáků do role pozorovatelů a francouzský prapor měl ještě dodat techniku – 30 obrněných transportérů<sup>20</sup> s řidiči a radisty. Takto vyčleněných 150 vojáků mělo vytvořit pětičlenné smíšené týmy, které měly od června zahájit činnost.

Právě při ní málem utrpěl československý prapor svou první bojovou ztrátu. Smrt i však tentokrát svou daň naštěstí nestačila vybrat. Štěstí nad ní vyhrálo doslova o proslulý „pověstný vlásek“...

Hovoří o tom i následující úřední zpráva: „Dne 23. 06. 1992 kolem poledne vyjela patrola do tzv. ‚Pink Zone‘. Patrola se skládala ze dvou obrněných transportérů zn. RENAULT od FRENCHBAT. Číslo těchto transportérů No. 6873 0137 a 6873 0118. V této patrolě byli vojáci FRENCHBAT a také jeden příslušník CZECHOSLOVAKIANBAT čet. NETUŠIL Miroslav.

Asi kolem 19.35 hod., když projížděla tato patrola obcí ČISTA MALA, tak se dostala do chorvatské dělostřelecké palby. Při této palbě byly oba obrněné transportéry poškozeny a čet. NETUŠIL byl zraněn šrapnelem do levé čelisti. Toto se stalo během přímé služby v tomto

17 VÚA–SA MO, f. SZV GŠ, MRG 25492.

18 Yves DEBAY – James HILL, *The Balkans on Fire (Nightmare in Yugoslavia)*, Concord Publications Co. Honk Kong 1993, s. 58.

19 VÚA–VHA, f. SZV GŠ, FX 23592.

20 Šlo o obrněné transportéry firmy Renault, které jsou pod značkou VAB (Véhicule de l'Avant Blindé), ve výzbroji francouzské armády od roku 1976. V roce 1991 připravila firma Giat modernizační program VABu, který je používán v mnoha zahraničních misích, kde je nejčastěji používána verze pro přepravu pěchotního družstva (+ 10) s maximální rychlostí 90 km/hod. a dojezdem až do 1000 km. Existují kolové verze s pohonem 4 x 4 nebo 6 x 6.



FOTO: VHU

Miny byly i v úseku čs. praporu takřka všude a staly se i příčinou několika závažných poškození československých OT-64.



FOTO: VHU

České pozorovací stanoviště u osady Užljebić poblíž bosenských hranic.

sektoru. Nikdo jiný zraněn nebyl a zraněný spolu s ostatními měli na sobě přilby a ochranné vesty.

Zraněný voják byl převezen OT asi 7–8 km od tohoto místa k srbskému lékaři, který mu poskytl první pomoc. Druhé OT jelo okamžitě tuto událost hlásit do Benkovace.

Zraněný voják byl dále převezen do Benkovace a pak přepraven do nemocnice v Kninu. Dne 24. 6. 1992 byl přepraven do MASH Zagreb a pak do Československa.<sup>21</sup>

Dejme po suché a stručné mluvě úředního protokolu proto ještě prostor vzpomínkám samotného Miroslava Netušila (viz příloha č. 2). Čeští a slovenští vojáci na Balkáně zažili od té doby ještě nejednu horkou chvíli, kdy byli v ohrožení života. Stejně tak často byli svědky válečných hrůz, které postihovaly civilní obyvatelstvo i jejich zahraniční spojence v modrých baretech a přilbách sil OSN. Například 17. července 1992 byli někteří naši vojáci svědky smrti dvou francouzských důstojníků, když kapitán Jean-Pierre Llinares a poručík Philippe Capo z 2. pluku námořní pěchoty<sup>22</sup> vjeli se svým vozem do zaminovaného prostoru. Takto popisuje tuto událost jeden z účastníků akce Ladislav Páteček: „Jakmile jsme se dostali blíž, sesedli jsme z VABU a vyrazili k torzu džípu. Plno křiku, rozkazů ve francouzštině. Asi dvacet metrů od torza jsme narazili pohledem na další torzo, ovšem lidské. Po poručíkovi zbyly jen nohy a zbytek byl všude kolem nás...“<sup>23</sup>

### Mezi mlýnskými kameny

Nejvíce hrůz na Balkáně měli ovšem z našich vojáků možnost vidět především důstojníci z řad neozbrojených vojenských pozorovatelů, kteří se pohybovali na větším prostoru a často i mimo dosah případné ochrany ozbrojených jednotek OSN. Jedním z nich byl i podplukovník Pavel Skácel: „Byl jsem vojenským pozorovatelem OSN na Balkáně v letech 1992–1993. Občas mne mrazí, když si na leccos vzpomenu. Dodnes nemám odvahu hodit to na papír v domnění, že by skutečná pravda stejně nikoho nezajímala, leda pár historiků – třeba o tom, jak se výzbroj bývalé armády NDR dostávala do Chorvatska či osud Fikreta Abdiće z Bihačské enklávy.“

...Chorvatští ustašovci i srbští četníci vytáhli uniformy svých dědů (nebo si nechali ušít nové) a působili „vesele“ ve stejném duchu dál. Měli bezvadnou výzbroj. K nám se chovali přezíravě a nenechávali se fotografovat. Ustašovci táhli v černých uniformách jako druhý sled chorvatské



FOTO: VHU

Další strážní stanoviště OSN u Užljebić stálo na silnici poblíž hraničního přechodu do rovněž válkou zmítané Bosny.

armády a prováděli etnické čistky. Kdo z „nečistých etnik“ včas neutekl, nebo se nedal vyhnat, toho zastřelili. Mrtvolky nechali válet tam, kde lidé padli. Moje kolegyně, také pozorovatelka OSN, viděla týden po ofenzivě ustašovců znetvořené pozůstatky lidí. Byli ohlodané od hladových vepřů, které ozbrojenci vypustili z chlívků. Srbské domy odborně vyhazovali do vzduchu, aby se Srbové neměli kam vrátit. Odborně znamená, že po výbuchu zbyla pouze suť. Ničili systematicky pomníky z druhé světové války. Viděl jsem kostry partyzánů vyhrabané z hrobů s čerstvě prostřílenými lebkami. Byla to soldateska, nad níž představitelé oficiálního vedení chorvatský prezident Tudjman a generál Gotovina přivírali oči...“<sup>24</sup>

Československá jednotka působila, jak již bylo zmíněno, v oblasti Krajiny, která byla několik staletí nárazníkovým pásmem mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší s cílem chránit monarchii před tureckými nájezdy. Toto území bylo obydleno pravoslavnými Srby, kteří utekli z osmanské říše a stali se z nich hraničáři ve službách Habsburků, výměnou za půdu a svobodu. Tato oblast, ve které žila srbská většina, byla přímo podřízena vídeňské správě – dvorské válečné radě.

Vojenská hranice byla široká několik desítek kilometrů a táhla se podél hranic s Bosnou od Jaderského moře k soutoku Driny se Sávou až k rumunskému Temešváru. Přistěhovalci získali obydlí za příslib, že budou bojovat proti Turkům. Nově příchozím byla zaručena svoboda vyznání, což mělo mimo jiné vliv na to, že si přistěhovalí Srbové udrželi svou individualitu. Srbské etnikum se tak od 17. století stalo neoddelitelnou součástí Chorvatska.

21 VÚA–SA MO, f. SZV MO, FX 23692.

22 Morts pour la Paix (Seznam padlých francouzských vojáků v misích OSN), www.paras.forumsactifs.net.

23 Leon PATRIOT, Čest, hrdost, statečnost, Východočeská tiskárna Pardubice 2005, s. 98.

24 Pavel SKÁCEL, Válka není dobrá k ničemu, Britské listy 19. 1. 2009.

Když byla v prosinci 1991 vyhlášena Republika Srbská Krajina, stalo se jejím centrem město Knin, ležící v severní části dalmatského Záhoří.

Nová „republika“ obepínala západní výběžek Bosny a Hercegoviny, ale její oddělená část byla i na východě Chorvatska u hranic se Srbskem. Podle srbských údajů zaujímala RSK v roce 1993 17 028 čtverečních kilometrů, což bylo 30,22 % z celkové předválečné rozlohy Chorvatska. Na tomto území žilo 433 538 obyvatel, z čehož Srbové tvořili 91 procent.

Základním kamenem mírových misí OSN je jejich absolutní nestrannost vůči účastníkům daného konfliktu, porušit ji lze pouze v případě rozšíření mandátu mise podle Kapitoly VII Charty OSN, kdy dá Rada bezpečnosti OSN souhlas k násilnému vynucení míru. Těchto případů v historii misí OSN je však velice málo.<sup>25</sup> Jinak například použití zbraní ze strany sil OSN je vágně dovoleno v rámci „nutné sebeobrany“, která však dosud nebyla nikdy nijak konkrétně specifikována.

V Chorvatsku se však českoslovenští vojáci i jejich polští sousedé ze sousedního sektoru dostávali navíc doslova mezi pomyslné „mlýnské kameny“, když od nich jako od jazykově blízkých národů požadovali Chorvaté i Srbové větší pochopení a sympatie. Své komplikace taková situace přináší především tam, kde příslušník mise OSN delší dobu působí jen na jedné straně konfliktu a sílí tak empatie pro její situaci a problémy.<sup>26</sup>

Situace československého praporu se v tomto směru stala ještě tíživější koncem roku 1992, kdy bylo jasné, že se československá federace blíží neodvratně k zániku. Kromě ironických poznámek na toto téma a poklesu jejich autority byli v té době čeští vojáci nejednou přemlouváni Chorvaty i Srby, aby si také zastříleli po jejich boku na druhou stranu, protože se „potřebují naučit bojovat, až se doma dostanou do války se Slováky“.<sup>27</sup>

Problematickou se tato situace stala především pro naše velící důstojníky, zvláště pro velitele praporu: „*My a Poláci jsme jako Slované měli větší soucitění s oběma znepřátelenými národy a větší snahy o vybalancování problémů a konfliktů, byli jsme tak i lepší nárazník než ostatní národy, které vše řešily komisi přesně podle určených předpisů. Problémy však začaly s rozpadem ČSFR. Vždyť se rozpadáte! Zhruba od října 1992 nám začaly obě strany konfliktu dost nevybíravě nadhazovat: Vy nás budete soudit, když se sami rozpadáte! Za rok přijedeme my k vám dělat UNPROFOR. Vždy mi z toho spadla čelist. Když pak došlo ke klidnému rozchodu federace, byl opět klid a my měli naopak trumf v rukou...*“<sup>28</sup>

### V řadách Military Police

Jeden z těch, kteří byli po listopadu 1989 rehabilitováni a mohli se vrátit zpět do armády, byl i podplukovník Petr Drahovzal, který do rozpadající se Jugoslávie odjel po absolvování jazykového kurzu v Komorním Hrádku se skupinou vojenských policistů, kteří tak v této misi začali tvořit nové tradice naší vojenské policie, která má dnes již po dvaceti letech opravdu bohatou historii, jejíž

Tab. č. 2 Velitelé československého a českého praporu v misi UNPROFOR

Velitel praporu	Doba velení	Poznámka
pplk. ing. Karel Blahna	březen 1992 – duben 1993	1. a 2. rotace praporu
plk. ing. Vladimír Braun	duben 1993 – duben 1994	Armáda ČR
plk. ing. Vojtěch Seidl	duben 1994 – březen 1995	
pplk. ing. Ludovít Círok	duben 1995 – leden 1996	UNCRO

Pramen: VÚA–VHA, f. SZV MO.

součástí jsou mimo jiného i velice náročné a nebezpečné mise v Iráku a Afghánistánu.

V chorvatském Kninu se Drahovzal dostal na pozici zástupce velitele vojenské policie v Sektoru JIH. Skupina vojenských policistů v Kninu se zpočátku skládala ze tří družstev, a to francouzského, keňského a československého. Po odchodu Francouzů a převzetí sektoru Kanadany byla jednotka Military Police doplněna o družstvo kanadských policistů a od února 1994 k ní přibyl ještě tým vojenských policistů z Jordánska.

Drahovzal však byl nucen jako podplukovník sloužit vzhledem k uzancím u Military Police v hodnosti kapitána<sup>29</sup>. Jeho vzpomínky zajímavým způsobem dokumentují i zákonitou rozdílnost nasazených národních kontingentů i nutnost k těmto rozdílnostem přistupovat velice pružně a zároveň s cílem udržet si i autoritu a dobré jméno československé, a později české, armády.

„*Ukázala se jistá labilnost francouzských policistů, apatičnost keňských a někdy nevhodné chování i některých našich. To vše se muselo řešit za pochodu a s maximální citlivostí jak k jednotlivým národnostem, tak i k místnímu obyvatelstvu, se kterým jsme se denně setkávali. Situace byla o to vyhrcořenější, že tato jednotka se nacházela v místě velitelského stanoviště srbských odzbrojených sil Republiky Srbská Krajina.*

„*Asi tři měsíce po nasazení v Kninu jsem již nabyl jakési zkušenosti s vedením mezinárodní skupiny policistů a mimo jiné jsem měl na starosti kontrolu strážní služby přímo na velitelství. Zde se začal rozmáhat neblahý zvyk, že vojáci, kteří střežili velitelství, a byli to keňští vojáci, měli problémy s pitím alkoholu, ne přímo při službě na bráně a na strážních stanovištích, ale celkově. Služba v těchto podmínkách byla na jedné straně jednotvárná a na druhé straně mimo objekt velitelství nebylo nikdy bezpečno. Snad proto a pro mnohé další okolnosti v době války se zde rozšířil tento neblahý návyk.*

„*Proto jsem také nařizoval policistům, aby prováděli kontroly vozidel, která přijížděla ze služebních cest se zaměřením na stav osádek, a prováděli dechové zkoušky.*

„*Jednoho dne, když náš francouzský velitel kpt. Morterol odjel služebně do Francie, jsem zůstal poprvé sám jako velitel skupiny, když se stala následující příhoda. Při kontrole přijíždějícího nákladního vozidla na bráně jeden*

25 Poprvé k tomu došlo v 60. letech v rámci mise ONUC v Kongu, kde měly jednotky OSN za úkol násilím potlačit katanžské separatisty Moise Tschombeho, v omezených případech k tomu došlo např. i v Somálsku (1993) či Sierra Leone (2000).

26 Jindřich MAREK, *Krvavé mise OSN*, s. 105.

27 Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 3. 6. 2011.

28 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

29 Nebyl zdaleka jediným našim vojákem, který sloužil v nižší hodnosti, protože dobrovolníci do mise se museli často po dobu služby v ní přizpůsobit hodnostem podle svého funkčního zařazení. Tak se mohlo stát, že nadporučík sloužil v misi jako řidič OT v hodnosti nadpraporčíka apod.



FOTO: MO SR

První velitel československého praporu Karel Blahna na snímku již jako brigádní generál v roce 2007 při setkání se slovenským ministrem obrany Františkem Kašickým.



FOTO: archiv KVH Litobratřice

Můžeš mít strach, ale nesmíš se bát... Nápis v češtině na stanovišti T-18 v prostoru působnosti našeho praporu.



FOTO: VHU

Česká hlídka nad údolím Kanak.

z francouzských policistů kontroloval řidiče a druhý otevřel dveře u velitele vozu, protože se mu zdálo, že řidič spí. V okamžiku, kdy tyto dveře otevřel a snažil se upoutat pozornost velitele vozu, tento se nahnul a vypadl z vozidla. Francouzský policista se jej marně snažil zachytit, ale on dopadl vedle kabiny vozidla. V okamžik, kdy se policista sklonil nad velitele vozu a pomáhal mu vstát, poznal, že velitel vozu je opilý. Za pomoci ostatních policistů byli velitel i řidič předvedeni do kanceláře MP k výslechu. Zde byla také provedena kontrolní dechová zkouška a přivolaný lékař provedl odběr krve obou keňských vojáků. Vozidlo bylo v pořádku zaparkováno a velitel čtyř keňských vojáků byl vyzván, aby si pro oba delikventy přišel. Když odešli, napsal jsem hlášení pro jejich velitele a tím jsem považoval celou věc za skončenou. Opak byl ale pravdou...

Druhý nebo třetí den se u mne v kanceláři objevil major keňské armády s nadporučíkem a hledali velitele Military police. Vzhledem k tomu, že velitel byl mimo, zodpovídal jsem za veškeré dění já. První otázkou majora keňské armády byla, kdo je velitelem, a když jsem se představil, ptal se mě, jakou mám hodnost. Odpověděl jsem mu, že jsem kapitán. On nato odpověděl, že se se mnou nebude bavit, jelikož mám nižší hodnost než on a oznámil, že si bude stěžovat přímo FPM (First Provost Marshal) veliteli Military police do Zagrebu.

V tom okamžiku jsem byl na rozpacích a uvědomil jsem si, že bych mohl tento svůj první případ ve funkci velitele také pěkně zkazit. V tom mě však napadla spásná myšlenka. Věděl jsem, že výcvik keňské armády prováděli angličtí instruktoři podle anglických regulí. Tak trochu jsem napodobil snobské jednání anglických důstojníků, které jsem odkoukal za těch několik měsíců a řekl jsem mu s hraným despektem, že jsem podplukovník české armády, ale vzhledem k okolnostem, abychom nezahabovali své francouzské spolubojovníky, že máme takové hodnosti jako oni. Dále jsem se ho otázel, jestli je pro něj podplukovník dostatečná hodnost.

Jeho reakcí jsem byl překvapen. Onen major se postavil do zorného pole, spolu s nadporučíkem zasalutoval a poprosil o prominutí. Od tohoto okamžiku jsme mohli konečně přistoupit k osvětlení toho případu. Ukázalo se,

že v tomto případě ho více zajímalo, ne jak celý případ byl spáchán, ale to, že mu vysvětlení dodal sám podplukovník české vojenské policie a on by těžko svému nadřízenému vysvětloval, že se spokojil s nějakou nižší šarží, od níž přijal vysvětlení, a to pro něj bylo podle mého soudu to nejpodstatnější.<sup>30</sup>

Přestože se jednotka vojenské policie Sektoru JIH časem zkonsolidovala a hodně času věnovala prohlubování operačních schopností (včetně nácviku bojových umění typu musado apod.) její možnosti směrem k podílu řešení zdejšího konfliktu omezoval mandát mise. Proto jejím hlavním úkolem bylo především vyšetřování přestupků příslušníků mise od dopravních nehod až po případné krádeže<sup>31</sup> či incidenty mezi vojáky, což si, jak vyplývá z předchozí vzpomínky, vyžadovalo v mnohonárodnostním prostředí na jedné straně zvláštní míru diplomacie a zásadovosti na straně druhé.

### Prověrka v ohni a první padlý

Po šesti měsících služby došlo v říjnu 1992 k první rotaci československého praporu. Ze 481 příslušníků jednotky jich 280 zůstalo po podpisu „prohlášení o prodloužení pobytu“. Strídání ostatních proběhlo ve třech etapách. V té první 10. října dorazili s částí vojáků nejdůležitější funkcionáři nového štábu praporu, ve druhé 17. října přijelo 90 nových příslušníků jednotky a dalších devadesát mužů ve třetí etapě 23. října rotaci praporu ukončilo.<sup>32</sup>

V polovině této rotace došlo po týdnech relativního klidu opět k těžkým bojům mezi Chorvaty a Srby, které postavily, bez ohledu na již proběhnuvší rozdělení Československa na dva samostatné státy, stále ještě existující československý prapor před zatím nejtěžší zkouškou.

Dne 22. ledna 1993 zahájily chorvatské síly bez ohledu na přítomnost sil OSN i předchozí mírové dohody masivní ofenzivu. Šlo o operaci, která trvala do 1. února a již chorvatská vláda zdůvodnila jako akci z netrpělivosti s pomalým pokrokem z vyjednávání vzhledem k různým ekonomickým problémům v oblasti Dalmácie. Jedním z cílů chorvatského útoku bylo dobytí důležitého Maslenického mostu přes mořskou úžinu na cestě do Splitu a obsazení prostoru Peručské přehrady.

30 Jindřich MAREK, *Krvavé mise OSN*, s. 97–99.

31 Největším nešvarem zde asi byl černý trh s pohonnými hmotami, kterých se zde především srbskému obyvatelstvu silně nedostávalo. V tomto směru vynikali svou „vstřícností“ především keňští vojáci, kterým se za to zvláště od kanadských důstojníků dostalo přezdívky „Petro Kenya“. V české jednotce se jakékoliv závažnější přestupky řešily v první instanci okamžitým vyřazením z jednotky a odesláním domů.

32 VÚA–SA MO, f. SZV MO, MRG 251092.

Ve zprávě Správy zahraničních vztahů pro náčelníka generálního štábu AČR o situaci u nyní již česko-slovenského praporu k 28. ledna 1993 se píše: „I nadále zůstávají uzavřeny hranice RSK, a to i pro příslušníky UNPROFOR, což vede k momentální izolaci jednotek UNPROFOR v sektoru. Vyhlášení válečného stavu trvá.

Keňský prapor, včetně svého velitelství, se nachází na hlavním směru útoku chorvatské armády. Jedna rota je od 26. 1. 1993 obklíčena v DONJE BILJANE. V současné době se jedná o její evakuaci. Osoby 3 stanovišť keňského praporu byly evakuovány do BENKOVAC. V okolí je slyšet intenzivní střelbu. Vztah místní milice k UNPROFOR je nepřátelský.

Francouzský prapor má 2 mrtvé a 3 raněné v oblasti KARIN PLAŽA. Většina stanovišť z oblastí MASLENICA a ZEMUNIK byla evakuována, jedno stanoviště u ZEMUNIK je obklíčeno. Velitelství roty z MASLENICE bylo evakuováno. Postoj Srbů vůči Francouzům je krajně nepřátelský a jsou fyzicky napadáni.

Situace u našeho praporu je i přes značné napětí stabilizována. V prostoru (subsektoru) praporu se ozývá sporadická střelba, ale situace je relativně klidná. Nebyla zaznamenána příjma střelba proti naší jednotce.

Naše jednotka plní úkoly na všech svých stanovištích. Dne 25. 1. 1993 pomáhala jedna rota s 6 OT při evakuaci 50 francouzských vojáků v součinnosti s keňskou rotou v prostoru KARIN PLAŽA. Tato rota pokračuje v plnění úkolů podle nařízení velitele sektoru JIH. V oblasti jejich působení není vedena bojová činnost.

Je předpoklad, že velitel sektoru JIH generál ROB bude i nadále využívat část naší jednotky pro činnost v sektorech francouzské a keňské jednotky, které jsou oslabeny z důvodu svých stanovišť.<sup>33</sup>

V těchto dnech byla na straně OSN nejvíce ohrožena francouzská vojenská základna Karin Plaž, která byla z chorvatské strany pod častou minometnou palbou. Francouzské jednotky na pomoc svým vojákům nemohly přijít, protože byly od základny odděleny zničeným mostem. Na základně tou dobou bylo 55 Francouzů. Československý prapor byl tehdy jedinou funkční jednotkou UNPROFOR v oblasti. Na pomoc Francouzům<sup>34</sup> bylo pod velením operačního důstojníka praporu pplk. Petra Pavla a velitele roty mjr. Karla Klinovského proto přímo vysláno 29 československých vojáků s 2 transportéry OT-64. Od francouzské základny byli vzdáleni 30 kilometrů. Cesta jim trvala dvě hodiny. Čechoslováci mimo jiné zdržely stromy spadlé na cestu. Vojáci je museli odklízet za minometné palby.

Jakmile československé transportéry dorazily na ohroženou základnu, zahájil tamní francouzský velitel evakuaci do transportérů. Tou dobou již byli dva Francouzi mrtví<sup>35</sup> a několik zraněných. Jeden z nich například přišel o chodidlo. Základna byla bombardována z chorvatské i srbské strany fronty.

Evakuace francouzských vojáků nakonec proběhla úspěšně. Za celou akci byli osobně francouzským ministrem obrany Françoisem Léotardem vyznamenáni čtyři čeští důstojníci Vojenským křížem za statečnost s bronzovou hvězdou (Croix de la Valeur Militaire avec Étoile de Bronze) – podplukovník Petr Pavel, major Karel Klinovský, major Stanislav Zaplatílek a psycholog praporu

podplukovník Pavel Jirkovský.<sup>36</sup> Šlo o největší úspěch československého praporu během mise UNPROFOR.

Dokládají to i vzpomínky jednoho z hlavních protagonistů akce, dnešního generálmajora Petra Pavla: „Porad si, jak umíš, ale najdi a zachraň proboha ty Francouze, tak zněl úkol.

Dobrovolníci, kteří se přihlásili, byli obyčejní kluci, jichž si na ulici ani nevšimnete – žádní svalnatci, vyholené lebky či drsníci na první pohled... a já je obdivoval. Nezlomili se, když kolem padaly dělostřelecké či minometné granáty, ani když nás Srbové zajali a hnali nás pod samopaly jako živé štíty k linii Chorvatů... To byly chvíle, kdy jsem už přestával věřit, že vyvážneme živí. Dodnes na kluky vzpomínám...

Ta zodpovědnost za lidi, kteří věřili každému mému slovu, ve mně potlačila strach. Ten by mne asi za jiných okolností ochromil. Potlačovala i mé slabosti, o nichž vím. Denně jsem spal sotva tři hodiny, a přesto mi spánek nescházel. Něco podobného jsem nikdy předtím nezažil.

Chorvaté nestříleli ani na Francouze, ani na nás. Účty si vyřizovali se Srby. Naštěstí se mi podařilo radiostanicí dovolat francouzskému styčnému důstojníkovi, který byl jako pozorovatel v chorvatském štábu, a požádal jsem ho, aby s tím chorvatští dělostřelci okamžitě přestali, jinak i se Srby rozmaširují na kaši Francouze s Čechoslováky. A zabralo to.

Francouzští vojáci se tísnilí na úzké pláži mezi útesy a mořem. Neměli kam uniknout, nemohli se ani pohnout... a dva z nich také zahynuli. Z těch nebožáků mnoho nezbylo. Šok z toho pohledu však přehlušil vděk Francouzů, když jsme k nim s obrněnými transportéry dorazili. V tu chvíli bylo i na vojácích na leccos zvyklých vidět, jakou naději do nás vkládali.

Bylo jich třiapadesát. Do transportéru jsme naložili i palbou roztrhané ostatky dvou mužů...

V životě jsem nezažil takovou úctu a respekt, jakou nám ostřílení Francouzi z mezinárodních mírových jednotek UNPROFOR na Balkáně prokazovali. Francouzský velitel nechal nastoupit důstojníky, vytáhl láhev šampusu a takovým zvláštním grifem jí šavlí usekl hrdlo – byl to čistý řez bez stopy střepein. Stáli jsme tam špinaví v propocených uniformách, ale s pocitem nepopsatelného zadostiučnění...<sup>37</sup>

Z ledového úspěchu, který v rámci celé mise vysoce zvýšil prestiž praporu, se však mohli čeští a slovenští vojáci radovat jen necelé tři měsíce, kdy i do jejich řad vkročila smrt. Na samém konci druhé rotace, po které měl službu v sektoru převzít prapor Armády České republiky, došlo 22. dubna 1993 k minometnému přepadu kontrolního stanoviště T-27 Kuzmanovača. Šlo sice o pouhé 4 minometné granáty, ale výsledek byl tragický. Čtyřiadvacetiletý rodák z Bratislavy rotmistr Igor Rigo byl při útoku zabit a jednadvacetiletý rodák ze severočeského Varnsdorfu rotmistr Pavel Klement utrpěl těžké zranění.

V té době probíhala výměna posádek stanovišť a Igorovi Rigovi zbývaly pouhé čtyři dny k návratu domů na Slovensko. Ve chvíli minometného útoku se chystala k odjezdu obrněným transportérem původní posádka. Poslední, kdo ještě nenastoupil, byl Rigo, který si náhle uvědomil,

33 VÚA-SA MO, f. SZV MO, OH 28193.

34 Tehdejší francouzskou rotaci naplňovali vojáci z 8e Régiment Infanterie (8e R.I.).

35 Zahynuli zde příslušníci 8. pěšího pluku Adjutant-chef Patrick Rodange a Sergent-chef James Canaves.

36 Česká republika neměla tehdy ještě žádná vlastní vyznamenání, a tak příslušní velitelé v misi či na Správě zahraničních vztahů MO navrhovali ministrově obrany Antonínovi Baudyšovi za tuto akci mimořádná povýšení či finanční odměny.

37 Jan GAZDÍK, *Jak generál Petr Pavel osvobodil francouzské vojáky*, Český a slovenský svět 12. 4. 2007.



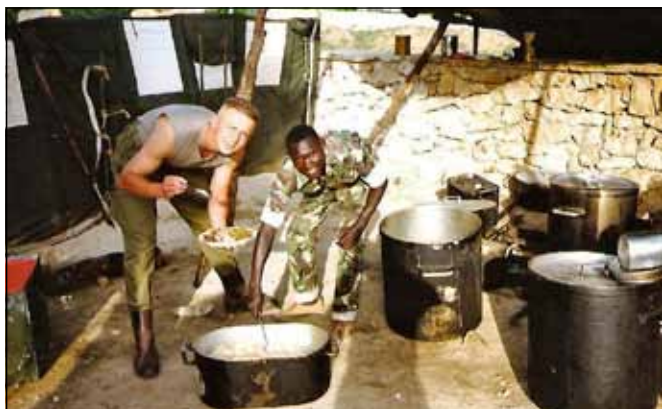


FOTO: archiv Miroslava Netušila

Čeští vojáci si v Sektoru JIH rychle navázali přátelství se svými keňskými kolegy, problémy byly někdy jen s poněkud rozdílnými stravovacími návyky.

že na stanovišti nechal svého psa Dinga, s nímž zde prožil celou misi. Návrat pro něj se mu stal osudným.<sup>38</sup>

### Svět na dlani

Přestože čeští vojáci v letech 1992–1995 v rámci mise UNPROFOR operovali v podstatě stále ve stejném prostoru,<sup>39</sup> získali zde opravdu širokou škálu zkušeností ze spolupráce s vojáky z řady zahraničních jednotek, se kterými by jinak nepřišli do styku.

Na počátku mise na ně udělali největší dojem francouzští vojáci z elitní jednotky námořní pěchoty s moderní výzbrojí, bohatými zkušenostmi ze zahraničních misí různého typu a z různých částí světa a především s neformálním, avšak plně zažitým vojenským chováním a návyky. Spolu s jejich přátelským chováním to byla pro naše vojáky velice cenná zkušenost, která pomáhala pozitivně olamovat hroty některým tehdy tradičním nešvarům českých vojáků, jako je lajdáctví, ulejšťáctví a laciné švejkování.

Největší atrakcí pro české vojáky byl však styk s pro ně exotickými keňskými vojáky, kteří jsou dodnes pro bývalé účastníky mise zdrojem mnoha vzpomínek: „Keňané či Keňáci, jak jsme jim někdy říkali, byli velice fajn přátelští. Protože u nich doma se hovoří řadou domorodých jazyků, hovořili všichni perfektně srozumitelnou školní angličtinou. V obci Benkovac jsem se bavil s Masaji (měli vytahané uši po kruzích, které nosí běžně doma) a ti mi vyprávěli moc zajímavé věci o zvycích u nich doma, třeba jak musí ženich zabít kopím lva, aby se směl oženit. Předváděli názorně, i jak se to dělá...“

Měli velký zájem, jak se co česky říká, a snažili se to naučit. Oni měli radost, když jste jim svahilsky řekl třeba *hakuna matata* (žádný problém). V jejich úseku žil jeden český starousedlík, který je učil říkat různé blbinky, a tak třeba jednou jeden Keňák pěkně vytočil našeho velitele praporu, když mu při míjení vysekl perfektní vojenský pozdrav a česky řekl: *Nazdar mouřeníné!*

Největším dárkem pro ně byla beranice! Zdejší kraj pro ně byl polovinu roku příliš studený.

Oni byli například ubytováni v blázinci ve Vrlika, kde byly kuchyně s nerez kotlí a samé kachličky, ale oni

byli spíš na to udělat díru v zemi a rozdělat otevřený oheň. To se tam dal do kotle beran, po čase se přidaly fazole a po dvou hodinách třeba brambory a nakonec mrkev. Do ešusu vám hodili kus masa, pár fazolí a brambor s mrkví – to by ještě šlo – ale potom vzal kuchař naběračku a ve finále to zalil tím, v čem se to vařilo. Brr.

Ten Čech je tam učil vařit a jejich důstojníky navadil na hranolky. Přijel jsem z patroly moc hladovej, dali mi kus masa a 2–3 hranolky. Chtěl jsem víc, tak mi jich dal plný ešus. Fajn, ale než jsem stačil mrknout, zalil mi je tou hrůzou. Rychle jsem utíkal ven to vylít, ale už bylo pozdě. Hranolky se už nedaly jíst.

Oni měli ve vozech pravostranné řízení, a jak byli černí a bylo je málo vidět, měl jste často pocit, že auto v protisměru nikdo neřídí...

Jordánci byli také velice slušní, ale... Byla to pro nás zcela jiná kultura, od hygienických zvyklostí až po náboženství. Sotva padla první rána, už byli v krytu! Hned klidně opustili strážní stanoviště a přestali plnit úkoly. Jsou muslimové – oni přece nebudou umírat za nevěřící. V Kninu jsme po chorvatské ofenzivě v srpnu 95 hlídali srbské uprchlíky sami, oni byli zalezlí...<sup>40</sup>

Služba v takto složeném mnohonárodnostním vojenském seskupení, navíc ve složitých podmínkách balkánského konfliktu, byla pro naše důstojníky opravdu velkou školou kombinování diplomatického taktu a velitelské autority: „*Náš sektor byl opravdu takový malý Babylon, můj první štáb tvořili na počátku například plukovník Joseph Ngare z Keni coby náčelník štábu, mým zástupcem byl kanadský plukovník William Morton, ale nejde jenom o jednotky z Francie, Kanady, České republiky, Keni a Jordánska. Přímo na Chorvatsko obsazeném území působilo asi 89 UNMO (United Nations Military Observers). Šlo o neozbrojené vojenské pozorovatele z různých zemí, kteří monitorovali situaci před našimi liniemi. Ti měli své velení, ve kterém se za mě postupně vystřídali Rus, Ukrajinec a Švéd. Jezdili však k nám na porady a informovali mne o situaci.*“

K závěru mise působila v našem sektoru rota slovenských ženistů, medical detachment z Indonésie a náš polní chirurgický tým přímo v Kninu. Předtím zde sloužila jednotka nizozemských spojařů.<sup>41</sup>

Úkolem Nizozemců v Borje (a později místo nich i českých spojařů) bylo udržování spojení nad rámcem jednotlivých národních kontingentů na území sektoru i dále do Záhřebu apod. Jejich legrácky s nafukovací pannou, kterými chtěli dát najevo, že se jim stýská (stejně jako vojákům ostatních jednotek) po děvčatech, měla dokonce na programu i schůze polních kurátů mise UNPROFOR v Záhřebu.<sup>42</sup>

### Severní soused

Při základním výčtu zahraničních jednotek, se kterými přišli čeští vojáci v misi UNPROFOR do aktivního kontaktu, nelze zapomenout na příslušníky polské armády. Polský prapor v síle 893 mužů, jehož prvním velitelem byl plukovník Wiesław Kurzyca a který tvořili vojáci ze Śląskiego Okręgu Wojskowego, dorazil do Krajiny v dubnu 1992 ve stejnou dobu jako českoslovenští

38 Arnošt TABÁŠEK, *Konec mise Pavla Klementa*, Rudé právo 12. 6. 1993.

39 Mimo prostor Krajiny a štábu mise v Záhřebu sloužili čeští vojáci na území bývalé Jugoslávie jako vojenští pozorovatelé OSN v Bosně a vojenští zdravotníci později i ve východní Slavonii.

40 Rozhovor autora s pplk. v zál. ing. Janem Kolářem z 3. 6. 2011.

41 Rozhovor autora s genmjr. v.v. Rostislavem Kotilem ze 7. 7. 2011.

42 Rukopisné vzpomínky pplk. v.v. PhDr. Josefa Faláče na misi UNPROFOR.

**Tab. č. 3 Základní dislokace československého praporu mise UNPROFOR v květnu 1992**

Jednotka	Velitelství	Poznámka
velitelství praporu a týl	Korenica	původně Titova Korenica
1. rota	Jezerce	soused Poláků
2. rota	Borje	
3. rota	Ubdina	soused Francouzů

Pramen: VHÚ-VHA, f. SZV GŠ.

**Tab. č. 4 Základní dislokace české jednotky mise UNPROFOR po jejím rozšíření a přechodu do mise UNCRO – duben 1995**

Jednotka	Velitelství	Poznámka
velitelství praporu a týl	Korenica	
1. rota	Klapavica	soused Jordánců
2. rota	Dabar	
3. rota	Bjelopolje	
4. rota	Jezerce	soused Poláků
průzkumná rota	Babin Potok	
ženijní rota	Jezerce	
polní chirurgický tým	Knin	velitelství sektoru
protitanková četa	Podlapač	ochrana chorvatské vesnice

Pramen: VÚA-SA MO, f. SZV MO.

vojáci a byl jim přidělen jako jejich soused v Sektoru SE-VER. Nejvyššího počtu dosáhla polská jednotka v únoru 1995, kdy měla ve stavu 1245 osob. V misi se celkem do prosince 1995 vystřídalo 3876 polských vojáků se stejnými úkoly, jaké měla i naše jednotka.<sup>43</sup>

Geografická, jazyková i kulturní blízkost příslušníků obou armád zde tvořila pozitivní fakt, který se velení obou praporů snažila rozvíjet. Po falešné „družbě“ z let Varšavské smlouvy zde bylo možné konečně navázat na skutečně pozitivní historické tradice typu společného působení polských a československých vojáků při obraně obleženého Tobruku v roce 1941.

*„Poláci byli velmi dobří, měli jsme s nimi četné styky, byli nám logicky nejbližší. Byl jsem často zvaný na jejich různé oficiality. V prosinci 92 jsem byl dokonce na štědrovečerní mši, kterou celebroidal jejich biskup generál.“<sup>44</sup>*

Ke spolupráci obou jednotek nedocházelo jen na úrovni jejich velení či na linii jejich styku, ale při mnoha dalších příležitostech, protože štáb polské jednotky ležel ve Slunji na cestě z našeho úseku do Karlovace a dále do Záhřebu, odkud se odjíždělo po skončení mise či na dovolenou do vlasti. Tyto kontakty vedly potom k různým pozváním, jako například v případě polských zdravotníků, kteří opakovaně přijali v době jejich volna své české kolegy ve svém rekreačním zařízení.

S našimi vojáky a jedním z polských polních kurátů je spojen i dojemný příběh mše v chorvatské vesničce Podlapač. Tato obec tvořila enklávu v srbském území a ochranu jejích obyvatel měli na starost čeští vojáci. Tak jako chránili jindy Srby před Chorvaty, zde stejně



FOTO: VHÚ

Některé přesuny našich vojáků zajišťovaly i vrtulníky OSN Bell UH-1 Iroquois – snímek byl pořízen v roce 1994 v Borje.



FOTO: archiv Jana Koláře

Jedna z chatek české základny v Borje po chorvatském minometném útoku v srpnu 1995.

obětavě pro změnu chránili před srbskou pomstou Chorvaty, jak to již vyplývá z podstaty mírových misí OSN.

V katolickém Podlapači byl kostel s rozstrženou věží a bez kněze, ale místní se v jeho nepoškozené lodi mohli modlit. Psycholog českého praporu pplk. dr. Josef Falář v druhé polovině roku 1993 navrhl Polákům, zda by jejich polní kurát neodsloužil pro místní lidi mši, která by pro lidi z obce byla velkým duchovním povzbuzením.

Vzhledem k napjatým poměrům v Krajině bylo nutné tuto akci pro okolí utajit. V den konání bohoslužby odjel Falář s řidičem a dvěma příslušníky ostrahy obrněným transportérem OT-64 na polské velitelství ve Slunji pro polního kurát. V podstatě v utajení s ním přijeli do Podlapače, kde polský kněz s místními ministranty sloužil k dojetí drtivé většiny místních lidí a pod nenápadnou ochranou 3. čety 3. roty českého praporu mši.

Po jejím skončení se konalo přátelské setkání místních lidí s polským knězem a českými vojáky, které pozitivně prospělo všem třem stranám. Poté byl polský kněz a důstojník v jedné osobě opět v „tichosti“ odvezen českým obrněným transportérem do Slunje.<sup>45</sup>

### Tvrdí jako v hokeji

*„Chorvati byli agresivní hlavně vůči Keňanům a Jordáncům. Překáželi jim. A Jordánce chtěli úplně pryč, protože byli poblíž muslimské Bihaće, kde jim překáželi ještě více. Jordánci i Keňané měli náročné sektory v horách – Jordánci střežili Velebitské hory a Keňané nad Peručou v Dinarském pohoří, kde jim byla zima a kudy se*

43 Zbigniew BEDNARSKI, *Polacy w służbie pokoju*, SKPM ONZ Warszawa 2006.

44 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

45 Rukopisné vzpomínky pplk. v.v. PhDr. Josefa Faláře na misi UNPROFOR.



FOTO: sbírka autora

**Polský polní kurát kapitán Krzysztof Karpiński celebruje mši ve Slunji, kde bylo velitelství polského praporu.**



FOTO: UN - Jihad El Hassani

**Kanadští vojáci se v září 1993 v Medacké kapse se svými obrněnými transportéry M 113 nekompromisně postavili řádícím Chorvatům.**

*tlačili Chorvaté do Bosny, aby mohli odtud z děl ostřelovat Knin. I tyto prapory měly své vesničky k ochraně jako my třeba Podlapać.*

*Keňané a Jordánci se vymykali tomu, jak jsme my znali vojska. Avšak naše UN zkušenosti byly nižší než jejich. Oni už také v mírových misích něčím prošli. Za mého velení sektoru to zde neměli nijak lehké. Ovšem nejlepší v našem sektoru byli Kanadáné! Měli velké zkušenosti z mírových misí a bylo to na nich vidět. Zažil jsem čtyři velitele jejich praporů a všichni byli na úrovni.*<sup>46</sup>

Kanadáné vystřídali v Sektoru JIH na počátku září 1993 Francouze a již vzápětí prokázali, že budou tvořit jeho tvrdé jádro. Jejich prapor v síle 875 mužů byl postaven na základě 2<sup>nd</sup> Battalion of Princess Patricia's Canadian Light Infantry.<sup>47</sup> Přestože si již dávno leckdo zvykl v souvislosti s bývalou Jugoslávií na schematický obraz jednotek OSN v modrých baretech jako směšných, neúčinných a pasivních statistů tohoto krvavého balkánského dramatu, existují případy, kdy se útvary OSN dostaly do bojových akcí a nevedly si v nich nijak špatně.

Dne 15. září 1993 se například v tzv. Medacké kapse (Medački džep) u chorvatského městečka Gospić postavili s podporou dvou francouzských mechanizovaných rot Kanadáné pod velením rázného podplukovníka Jima Calvina za cenu pouhých čtyř zraněných

vpádu chorvatských band na území tzv. Srbské Krajině. Mezi veliteli chorvatských nájezdníků byl i neblaze proslulý zločinec kosovský Albánc Agim Čeku, kterého místo mezinárodního tribunálu čekal v budoucnu post kosovského premiéra!

Chorvatská vojska tehdy ignorovala status bezpečné zóny OSN a zahájila 9. září plenění medacké oblasti. Byli stříleni srbsí civilisté, znásilňovány ženy, docházelo k systematickému žhářství. Se zemí byly srovnány vesnice Divošelo, Čitluk a Počitelj, ve kterých žili etničtí Srbové.

Podplukovník Jim Calvin byl jednáním chorvatské armády otrěsen a požádal tedy svého nadřízeného francouzského generála Jeana Cota<sup>48</sup> o zásah, ovšem to bylo tímto důstojníkem „daladierského“ stříhu odmítnuto. Proto se Jim Calvin rozhodl k samostatné akci a zaútočil na řádící chorvatské jednotky. Během celodenních bojů Kanadáné vytlačili chorvatskou přesilu ze svého úseku. Chorvaté přišli minimálně o třicet mrtvých útočnicků a asi stovku zraněných, avšak jejich ztráty byly patrně vyšší, protože zraněné a menší počet mrtvých si odnesli při ústupu. Vzhledem k tomu, že se tehdy světová veřejnost dívala v jugoslávské občanské válce nevraživě jen na Srby, nesklidil zásah Kanadánů proti chorvatským jednotkám žádný pozitivní ohlas. Kanadští vojáci byli doma za svůj úspěšný zákrok vyznamenáni dodatečně až v roce 2002! Zatímco Kanadáné dnes považují boj u Medaku za nejvýznamnější kanadské vojenské vystoupení od doby Korejské války, Chorvaté jej dlouho zapírali nebo prezentovali jako nepodstatné a bezvýznamné vojenské střetnutí či dokonce se snažili tvrdit, že Kanadáné zde válčili proti Srbům.<sup>49</sup>

Kanadský prapor sice bezprostředně nesousedil s českým, ale na úrovni velení sektoru i praporů jsou našimi důstojníky vysoce hodnoceni mnozí kanadští důstojníci – především potom velitelé sektoru plukovník Oehring a generál Alain Forand.

Prvního pozitivně hodnotí první český velitel sektoru generál Rostislav Kotil: „Oehring byl jmenován jako plukovník velitelem sektoru v podstatě jako z nouze ctnost. Původně to měl být Francouz, ale muselo se improvizovat, protože se chystala výměna Francouzů za Kanadány. I já byl na tuto funkci povolán po něm o rotaci dříve. A poté měl sektoru velet Jordánec, ale protože velitelem celé mise OSN v Chorvatsku byl v té době již jordánský generálmajor Eid Kamel Al-Rodan, převzal po mně tuto funkci další Kanadán Forand. Oehring byl muž na svém místě. Skutečně se dalo od něj leccos naučit a sektor mi předával opravdu poctivě.“<sup>50</sup>



FOTO: sbírka autora

**Odznak kanadského 2<sup>nd</sup> Battalion Princess Patricia's Canadian Light Infantry, který se proslavil v září 1993 v bojích s Chorvaty u Medaku.**

46 Rozhovor autora s genmj. v.v. Rostislavem Kotilem ze 7. 7. 2011.

47 K této jednotce však patřilo jen 375 vojáků, dalších 385 mužů byli dobrovolníci z řad záložníků z kanadských miličních jednotek a zbývajících 165 příslušníků jednotky pocházelo z jiných kanadských útvarů (viz: Dawn M. HEWITT, *From Ottawa to Sarajevo (Canadian Peacekeepers in the Balkans)*, CIR Kingston 1998).

48 Francouzský generál Jean Cot velel misi UNPROFOR od června 1993 do března 1994.

49 Jindřich MAREK, *Krvavé mise OSN*, s. 104–105.

50 Rozhovor autora s genmj. v.v. Rostislavem Kotilem ze 7. 7. 2011.



FOTO: UN – S. Whitehouse

Kanadský voják s dětmi – žánrový snímek z měsíců, kdy byla OSN právem kritizována za svou bezzubou balkánskou politiku. Bez přítomnosti modrých přileb by však tyto děti možná nepřežily.



FOTO: sbírka autora

Kanadský generál Alain Forand na snímku z roku 2002.



Sektor JIH se v únoru 1994 již opíral o 4 prapory.

Tab. č. 5 Velitelé Sektoru JIH misí UNPROFOR a UNCRO

gen. James Arap Rob	Keňa	15. březen 1992 – březen 1993
plk. George Oehring	Kanada	duben 1993 – březen 1994
gen. Rostislav Kotil	Česká republika	duben 1994 – červenec 1995
gen. Alain Forand	Kanada	8. 7. – 10. 10. 1995
plk. Karel Blahna	Česká republika	11. 10. 1995 – 15. 1. 1996

Pramen: Roy THOMAS, *Selected Canadian Military Leadership Profiles*, Canadian Defence Academy Kingston 2007.

Poznámka: Když začaly v dubnu 1992 první jednotky SOS působit v tomto sektoru, šlo o pouhých 1505 mužů, v září 1993 již kanadský plk. Oehring velel 2007 vojákům a na konci svého funkčního období mu již podléhalo 3821 vojáků, 89 vojenských pozorovatelů a 128 civilních policistů z UNCIVPOL. V srpnu 1995 to již bylo celkově 5000 osob.



FOTO: archiv Jana Koláře

Čeští vojáci na Balkáně prošli v letech 1992–1995 tvrdou zkouškou, v níž však jako celek obstáli.

Názor na druhého z kanadských velitelů pro změnu nabízejí vzpomínky generála Karla Blahny: „Generál Forand byl sympaták, příjemný člověk, zkušený, měl respekt. Začátkem října 1995 však odešel, když po operaci Oluja viděl, jak je OSN bezzubá. Strašně ho to rozčililo, že v takovém bordelu sloužit nebude, a podal si žádost o repatriaci. Tak jsem jako jeho zástupce musel převzít velení



FOTO: VHU

Četař Petr Hos v misi nepřežil 21. 3. 1995 následky dopravní nehody v úseku Široká Kula – Ljubovo. V misi UNPROFOR přišlo o život celkem šest československých a českých vojáků.

sektoru a připravit v něm ukončení mise...“<sup>51</sup>

Oba kanadské velitele velice pozitivně hodnotí i kanadští vojenští analytici: Oehringa za jeho rozhodnost a diplomatické schopnosti v době bojů o Medackou kapsu<sup>52</sup> a Foranda za jeho hrdivost a organizační schopnosti v nelehké době drtvé chorvatské ofenzivy v srpnu 1995.<sup>53</sup>

Jediným stínem česko-kanadského soužití

v Sektoru JIH je tak v podstatě tragická dopravní nehoda, ke které došlo 13. ledna 1994 u obce Udbina, kde se cisternový vůz CAP-6 Tatra 815 UNPF 4233 dostal do střetu s kanadským vozidlem Steyer UNPF 8208, které řídil desátník kanadského praporu Silvain Beaudet.

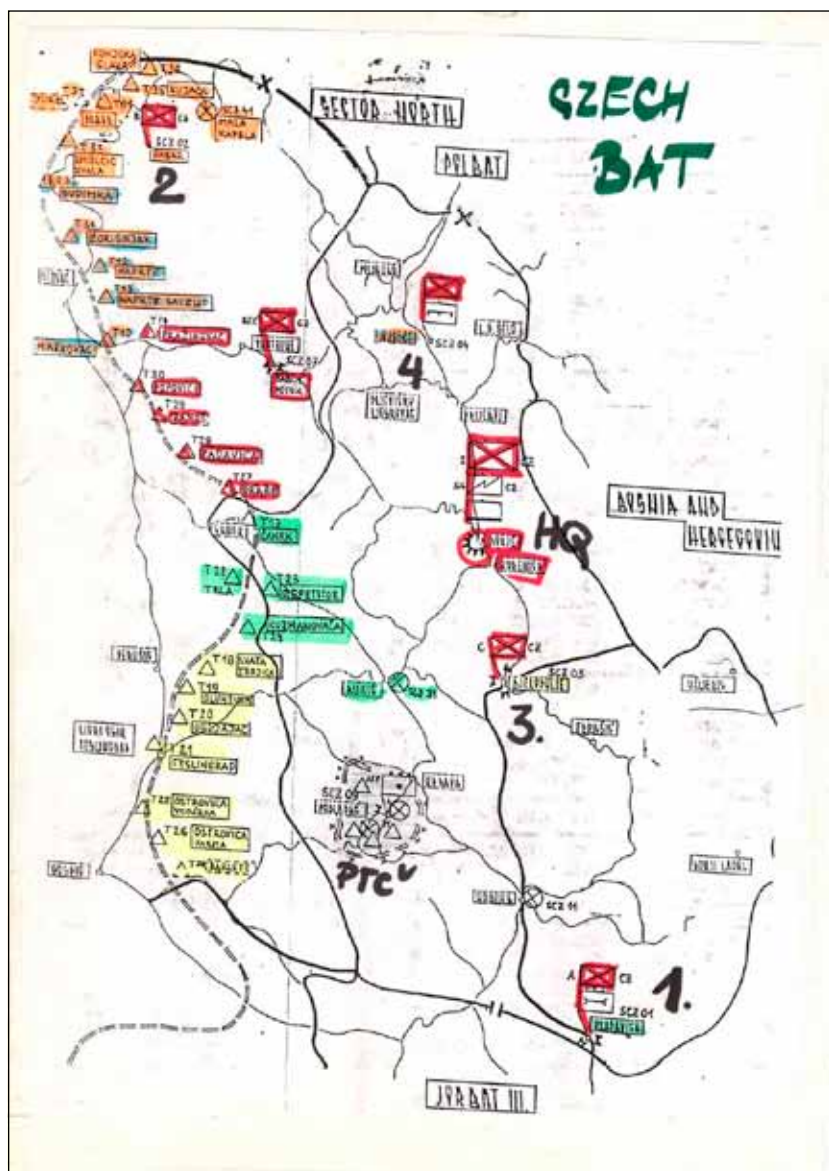
Při havárii zemřel desátník Václav Martínek. Velitel vozu desátník Petr Myška byl zraněn.

Při vyšetřování havárie orgány vojenské policie o této události vypověděl kolega obou vojáků nadrotmistr Zdeněk Indra do protokolu následující: „V 08.00 hod. jsem vyjel ze základny 04 jako řidič s vozidlem T 815 UNPF 4171. Velitele vozu mi dělal kpt. Hrůza. Spolu za námi jako druhé vozidlo jelo také T 815 UNPF 4233. Počasí během jízdy bylo nepříznivé, byla mlha. Silnice byla vlhká, námraza na cestě byla až při sjíždění kopce od obce Udbina. Proto jsem přizpůsobil rychlost jízdy svého vozidla asi na 35–40 km/hod. Při sjíždění kopce jsme potkali kolonu kanadských vozidel, asi 3 nákladní vozidla. Po chvíli jsme potkali čtvrté kanadské vozidlo, které, odhaduji, jelo značně rychle, protože zřejmě dojíždělo před nim jedoucí kolonu. Při míjení s tímto vozidlem bylo vozidlo ve smyku. Vzhledem k tomu, že byla vozovka v místě míjení dostatečně široká, minuli jsme se s ním,

51 Rozhovor autora s brig.gen. v.v. Karlem Blahnou z 8. 9. 2011.

52 Roy THOMAS, *After Medak: Opportunities Seized and Myths Dispelled – The Leadership of Colonel George Oehring in Sector South*, Canadian Defence Academy Kingston 2007.

53 Roy THOMAS, *A Return to Heroic Leadership: Major-General A.R. Forand's Command in UNCRO's Sector South During Operation Storm*, Canadian Defence Academy Kingston 2007.



Prostor odpovědnosti českého praporu po jeho rozšíření po březnu 1994.

aniž bychom se museli mu uhybat. Když jsme se s kanadským vozidlem míjeli, vozidlo bylo stočeno ve směru svojí levou zadní částí k nám. Vzhledem k tomu, že jsem vozidlo dále sledoval ve zpětném zrcátku, vím, že řidič vozidlo vyrovnal, a pak došlo k stočení vozidla na stranu opačnou, tzn. svojí zadní částí vpravo ve směru jízdy. Pak jsem už viděl střet našeho vozidla jedoucího za mnou s tímto vozidlem. Dojel jsem k benzinové pumpě, svoje vozidlo jsem otočil a vrátil se na místo nehody. Velitel vozu vystoupil a já jsem volal na 03 pro pomoc...<sup>54</sup>

K tomu je třeba dodat, že při relativně značném provozu dopravních prostředků jednotek OSN v misích tvoří právě dopravní nehody zdroj největších ztrát příslušníků mírových sil po celou dobu existence peacekeepingových operací.<sup>55</sup>

### Misi skončila „Oluja“...

Chorvati se nechtěli smířit se ztrátou území, a proto připravovali trpělivě celé tři roky, kdy na území Krajiny operovali čeští vojáci, finální vojenský zásah, který by vedl k dobytí území ovládaných Srby. V době, kdy si tehdejší Chorvatsko, hlásící se celkem nepokrytě k ustašovským tradicím válečného zločince z let 2. světové války Anteho Paveliće, získalo vedle Německa i plnou podporu administrativy amerického prezidenta Billa Clintona a především mnohonásobně zvýšilo svůj válečný potenciál, považovalo silové řešení za nejlepší variantu řešení problému.

Součástí tohoto plánu byly obstrukce kolem mise UNPROFOR, které vedly k tomu, že tato mise skončila svou působností na území Chorvatska a byla 31. března 1995 nahrazena misí UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia). Zdánlivě šlo jen o formalitu, která například v Sektoru JIH ponechávala stejné kontingenty OSN v podstatě se stejnými úkoly. Nová mise se však tentokrát opírala o kontrolu dohody o zastavení palby z 29. března 1994 a plány na zachování chorvatské územní celistvosti při zachování práv všech národnostních menšin v Chorvatsku. S tím se však tehdejší chorvatská vláda ani vojenské velení neohdlyaly ve skutečnosti přes formální souhlas nijak ztotožnit.

Nejprve uskutečnila v rámci operace Bljesak (Blesk) chorvatská armáda 1. května 1995 úder proti srbské enklávě v západní Slavonii, kterou během pěti dnů ovládla. O tři měsíce později – 4. srpna 1995 – byla zahájena operace Oluja (Bouře), jejímž cílem bylo dobytí oblasti obývané Srby – Republiku Srbskou Krajinu (RSK). Chorvatská armáda dobyla bez většího odporu většinu strategických míst a již 7. srpna 1995 byla operace ukončena. Pro její dobře vyzbrojené a vycvičené síly v počtu více než 150 000 mužů nebyly nedostatečně vyzbrojené a unavené miličnické srbské jednotky v počtu zhruba 30 000 mužů tentokrát žádným velkým problémem.<sup>56</sup>

V důsledku čtyřdenní chorvatské ofenzivy opustilo své domovy minimálně 150 000 Srbů, kteří začali hledat útočiště v Bosně a v Srbsku. Podle srbských pramenů mělo být při chorvatské ofenzivě zavražděno 1196 srbských civilistů.<sup>57</sup> Chorvatský útok zaměřený proti krajinským Srbům odsoudila většina velmocí s výjimkou vlád USA a Německa.

54 VÚA-SA MO, f. SZV MO, ZMU 13194.

55 Z českého praporu ještě nepřežil následky dopravní nehody služebního vozidla 21. března 1995 v místě Široká Kula – Ljubovo četař Petr Hos, rotný Vladimír Lavička byl při ní lehce zraněn. Jejich obrněný transportér OT-64 UNPF 36435 v pravotočivé zatáčce v mírném klesání vyjel z vozovky a převrtil se ze svahu. Další nebezpečí představovaly pro české vojáky miny, které během mise způsobily vážná zranění několika z nich. Nebezpečí představovaly i pro naše obrněné transportéry, kdy například 29. listopadu 1994 český prapor zaznamenal mimořádnou událost tohoto typu. Na stanovišti T-12 Naprte při vyjždění obrněného transportéru OT-64 UNPF 17553 došlo k podcenění faktu, že v krajinci jsou miny, a transportér najel na protitankovou minu TMA-5. Vůz byl zničen, jeho řidič četař Pavel Švábenský a velitel vozu nadrotmistr Jiří Toman byli naštěstí „jen“ zranění.

56 Tim NEWARK, *Rozhodující bitvy dějin*, Ottovo nakladatelství Praha 2003, s. 194–195.

57 Podle zprávy Helsinského výboru (IHF) z dubna 2011 bylo zavražděno 677 srbských civilistů a 563 bylo vedeno jako nezvěstní.



FOTO: sbírka autora

Účastnická medaile OSN za službu v misi UNPROFOR, jejíž modrou stuhu doplňují zleva doprava zelený, červený a hnědý svislý pruh. Zatímco modrá barva zde tradičně symbolizuje OSN, zelená lesy a hnědá hory, červený středový pruh, ohraničený po stranách bílou linkou, měl symbolizovat „chráněné oblasti“ (UNPA) pod ochranou OSN.



K účastnické medaili OSN „In the Service of Peace“ patří i tento anglicky psaný diplom.



FOTO: sbírka autora

Francouzský Vojenský kříž za hrdinství (*Croix de la Valeur Militaire*) s bronzovou hvězdou obdrželi v roce 1993 čtyři čeští důstojníci za obětavou ochranu francouzských vojáků.



FOTO: VHU

Záběr na předávání medailí OSN „In the Service of Peace“ českým vojákům v misi UNPROFOR v říjnu 1994.

Mise UNCRO, přestože formálně existovala až do 15. ledna 1996, tak ztratila svůj smysl a vojáci v modrých baretech s odznakem OSN se mohli na vlastní kůži a ke svému ponížení znovu (podobně jako předtím ve Rwandě či Somálsku) přesvědčit, že mírová politika OSN je opět v rozporu se zákulisními zájmy a metodami velmocí. Českou armádu to tehdy v srpnu 1995 navíc stálo 2 mrtvé a 3 vážně zraněné. Průběh operace Oluja v prostoru českého praporu bude proto zachycen detailně v příštím čísle. Uznáním našich vojáků však přesto zůstává nezanedbatelný fakt, že za vynaložené úsilí, odvahu a vzornou reprezentaci vlasti v zahraničí byla jednotka z mise UNPROFOR již v prosinci 1993 přijata do řad Československé obce legionářské jako nová pokračovatelka slavných legionářských tradic.

**Příloha č. 1**

**Projev ministra obrany ČSFR Luboše Dobrovského dne 11. března 1992 před poslanci obou sněmoven Federálního shromáždění:**

Pane předsedající, dámy a pánové,  
Rada bezpečnosti Organizace spojených národů přijala 21. 2. 1992 jednomyslně rezoluci č. 743, ve které rozhodla o vytvoření tzv. ochranných sil Organizace spojených národů, které budou v krátké době rozmístěny v Jugoslávii. Na základě této rezoluce generální tajemník Organizace spojených národů navrhl složení ochranných sil z kontingentů některých členských zemí Organizace spojených národů a mezi těmito zeměmi je i Česká a Slovenská Federativní Republika. Návrh generálního tajemníka vycházel ze zájmu, který Česká a Slovenská Federativní Republika projevila o zapojení do mírové operace OSN v Jugoslávii a s nímž vyslovila souhlas svým usnesením č. 27 z 16. ledna 1992 vláda České a Slovenské Federativní Republiky.

Naše země sleduje vývoj v Jugoslávii od samého počátku s nebyvalou pozorností. V souladu s principy naší zahraniční politiky a ve spolupráci s dalšími demokratickými zeměmi Evropy, zejména členskými státy Evropských společenství, snažíme se účinně napomoci řešení jugoslávského konfliktu. Především v rámci KBSE aktivně vystupujeme za přijetí takových kroků, které by vedly k řešení situace na celém území Jugoslávie. Jde v první řadě o všestrannou pomoc při vytváření prostoru pro politický dialog všech stran zúčastněných v konfliktu, dialog, který by vyústil v řešení respektující klíčové zásady mezinárodního práva a procesu Helsinské konference.

Tedy zejména bezpodmínečné respektování lidských práv včetně práv menšinových a národnostních, principu neměnnosti hranic a mírového řešení sporů.

Sama Organizace spojených národů se situací v Jugoslávii zabývá od září loňského roku. Generální tajemník OSN jmenoval svého zvláštního zmocněnce pro Jugoslávii Cyruse Vance, který se aktivně zapojil do negociačního procesu o uzavření příměří a řešení jugoslávské krize. V těchto dnech opět v Jugoslávii jedná.

Rada bezpečnosti se již loni zavázala rezolucí č. 721 přijmout odpovídající kroky k řešení vážné situace v Jugoslávii včetně vytvoření a vyslání mírových sil do této země.

V této souvislosti považujeme za nutné upozornit na nedávné prohlášení nového generálního tajemníka OSN Butrus-Butrus Ghálího. Zdůraznil ve svém prohlášení, že úkolem OSN je striktně dbát na udržování míru a že úsilí o politické urovnání ponechává plně na KBSE. Organizace spojených národů se v politických záležitostech v Jugoslávii vůbec nehodlá angažovat.

Vzpomenutou rezolucí Rady bezpečnosti č. 743 byl stanoven celkový počet příslušníků mírových sil v Jugoslávii na 14 000 osob. ČSFR vyjádřila předběžně připravenost vyslat do Jugoslávie jeden prapor o síle 480 vojáků a skupinu pozorovatelů v počtu do 20 osob. Náklady spojené s vysláním příslušníků Československé armády do Jugoslávie ponese v souladu s dosavadní praxí OSN.

Obdobně jako v případě předchozích mírových sil OSN, budou veškeré výdaje na jugoslávskou operaci financovány členskými zeměmi podle zvláštní stupnice platné pro mírové operace. V případě Československa je to 55 setin procenta, které zaplatíme bez ohledu na to, zda naše jednotka bude vyslána nebo ne. Státy, které se operace účastní, dostanou náklady v nezbytném rozsahu uhrazeny.

Mírová operace v Jugoslávii bude sestávat z vojenské, policejní a civilní složky. Velitelem UNPROFOR, jak se tyto jednotky nazývají, byl generálním tajemníkem OSN jmenován indický generál. Sídlo velitelství bude v Sarajevu<sup>58</sup>, jednotky budou rozmístěny do čtyř následujících sektorů: sektor E<sup>59</sup> ve východní Slavonii, sektor N v severní části oblasti Krajina, sektor S v jižní části Krajiny a sektor W v západní Slavonii.

Vojenská pozorovatelé budou rozmístěni v určitých částech Bosny a Hercegoviny, přiléhajících k Srbsku. Orientační časový rozvrh rozmístování jednotek UNPROFOR v Jugoslávii předpokládá, že po setkání velitele operace s hlavními velícími důstojníky v New Yorku, tedy ve štábu, který připravil podrobný plán operace, by národní předem nastavené síly měly přicestovat do Jugoslávie mezi 16. a 18. březnem. Jde o skupinu v počtu do dvaceti osob z těch států, které pro účely mírové operace v Jugoslávii poskytly své vojenské jednotky, tedy i z Československa.

Rozmístování hlavních sil UNPROFOR v Jugoslávii by mělo být zahájeno v první polovině dubna. Do poloviny května by měly dosáhnout plných stavů a být plně operačně schopné. Zapojení OSN do řešení jugoslávského konfliktu cestou vyslání rozsáhlého mírového sboru je dalším potvrzením

stoupající úlohy OSN v současných mezinárodních vztazích. Organizace spojených národů, po desetiletí blokovaná konfrontačními přístupy studené války, nyní konečně aktivně naplňuje ducha a literu Charty, své hlavní poslání – dbát na udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Naše zahraniční politika ve vztahu k OSN přikládá prvořadý význam institutu mírových operací, například likvidaci ohnisek napětí ve světě, a plně jeho využívání podporuje. O účasti v mírových silách trvale usilujeme. Podíleli jsme se našimi vojenskými pozorovateli na mírových operacích OSN v Namibii a v Angole, příslušníci Československé armády jsou zařazeni do takzvané stráže OSN v Iráku. Dosud však ČSFR nikdy nevyhlásila ucelenou vojenskou jednotku.

Pokud vy, poslanci Federálního shromáždění, schválíte její vyslání, přispěje naše účast nesporně k posílení prestiže Československa v OSN i v mezinárodním společenství. Zařadíme se tak mezi státy, které jsou v popředí úsilí o řešení regionálních konfliktů. Velké tradice tady mají zejména severské státy, dále Rakousko a Kanada. Zájem o vyslání svých jednotek do mírových operací v současné době projevuje celá řada států. Proto samotné zařazení Československa mezi státy, které vyšlou svou vojenskou jednotku v rámci mírové operace do Jugoslávie, považujeme za ocenění československé zahraniční politiky. Je zároveň důkazem toho, že pozitivní vztah k naší zemi chovají i všechny strany jugoslávského konfliktu, které s naší účastí v souladu s pravidly pro realizaci mírových operací vyslovily souhlas.

Pane předsedající, dámy a pánové, na základě usnesení vlády číslo 27 ze dne 16. ledna 1992, jímž vyslovila svůj souhlas se zapojením československé vojenské jednotky a skupiny pozorovatelů do mírové operace OSN v Jugoslávii, se předseda vlády ČSFR obrátil na předsedu Federálního shromáždění se žádostí o projednávání této otázky.

V souladu s článkem 36 odst. 2 ústavního zákona č. 143/68 Sb. o čs. federaci nasazení Československé armády na akci v zahraničí vyžaduje souhlas Federálního shromáždění.

Doporučuji tedy, aby Federální shromáždění vyslovilo svůj souhlas s vysláním vojenské jednotky do Jugoslávie. Děkuji.

*Poznámka: Následovala kupodivu jen krátká rozprava<sup>60</sup> a po ní ve 14.35 hod. přistoupili poslanci k hlasování. Ve Sněmovně národů hlasovalo pro návrh 86 poslanců, tři byli proti a 12 se zdrželo hlasování. Ve Sněmovně lidu bylo 90 hlasujících pro, 2 byli proti a pět poslanců se zdrželo hlasování.*

*Pramen: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (zápis z 21. společné schůze SL a SN – tisk č. 1322).*

## Příloha č. 2

### Vzpomínka četaře Miroslava Netušila na jeho zranění v misi UNPROFOR

...Počátkem června 1992 mě zastihla zajímavá nabídka. Jednalo se o začlenění do mezinárodní osádky patrolující přímo po frontové linii mezi krajinskými Srby a Chorvaty, v tzv. PINK ZONE. Podmínkou byla dobrovolnost, alespoň částečná znalost anglického jazyka a vojenská samostatnost. Tyto kritéria jsem splnil a s nadšením jsem s novým úkolem souhlasil. S několika dalšími dobrovolníky jsem byl chvíli poté převezen do Benkovace, kde byl v prostoru bývalých kasáren JNA<sup>61</sup> umístěn štáb Keňského praporu. Zde bylo již dislokováno i několik osádek francouzských obrněných transportérů VAB, na kterých z pod bílého nástřiku určeného pro jednotky UN ještě místy

vykukovala i pískově žlutá barva. Tato jednotka námořní pěchoty, jak jsem se dozvěděl později, totiž krátce před tím sloužila ve slunné Africe. Mým novým přímým nadřízeným se tak stal pro tento čas Emmanuel Bodin, velitel jednoho z těchto obrněnců. Jeho hodnost si však přesně nevybavuji, neboť francouzské hodnostní označení je skrze neskutečný počet šikmých proužků a barev docela nepřehledné a mně tak stále neznámé. Ještě možná zajímavější hodnostní označení pak měli Keňané, když praporek vypadal jako prostý vojín, avšak na ruce měl na rozdíl od něho jakýsi náramek se státním znakem. To byl onen symbol řadící ho k praporečké hodnosti. Také mě u této armády překvapily zavedené tělesné tresty, když za špatné provedení rozkazu, či jiný prohřešek, nezřídka seřezal nadřazený podřízeného dřevěnou „důstojnickou“ holí.

Se svými novými druhy ve zbrani jsem se okamžitě spřátelil a měli jsme si hodně o čem povídat. Jazykově jsme na tom

58 To však bylo realizováno až oddělením mise pouze s účinností pro Bosnu a vznikem mise UNCRO pro Chorvatsko. Do té doby existoval jen tzv. „sektor Sarajevo“, jehož prvním velitelem byl kanadský generál Lewis MacKenzie, odvolaný v srpnu 1992 pro kritiku podvodů a zločinů bosenského muslimského vedení v čele s prezidentem Alijou Izetbegovićem.

59 K označení zkratkou sektorů zde řečník použil anglickou abecedu (E – East, N – North...).

60 Po vystoupení zpravodajů branných výborů SN a SL L. Lise a M. Bláhy, kteří žádost ministra obrany jménem svých výborů podpořili, vystoupil v rozpravě velmi krátce pouze poslanec SN L. Kostya s osobním souhlasným stanoviskem. Vzápětí došlo k hlasování.

61 JNA – Jugoslávská lidová armáda (Jugoslovenska narodna armija).

byli zhruba stejně, a když někdy nastala ona jazyková bariéra, pomohly ruce, nohy a grimasy. Vlastní služba na frontové linii byla velice zajímavá. Jednalo se hlavně o monitorování vojenských sil na obou stranách, pomoc obyvatelstvu v ohrožených oblastech, vyjednávání při lokálním porušování příměří. V těchto případech jsem byl zprostředkovatelem mezi slovansky mluvícími národy a zbytkem osádky.

Na mnoha místech jsme se objevili jako zástupci OSN vůbec poprvé. Osádka mého VAB byli naprostí profesionálové. A já, přestože jsem před výjezdem na tuto misi strávil téměř dva roky u armády, měl jsem se od Frantíků hodně co učit! Někdy naši osádku doplnil keňský voják, stejně jako já, se pak učil i on...

Práce v PINK ZONE nás zavedla několikrát i do zaminovaných, či nějakým způsobem ostřelovaných oblastí. Jednou těsně před námi vyhodili Chorvaté do vzduchu dům, který pravděpodobně předtím sloužil Srbům jako pozorovací místo. Jindy, když jsme se ptali na cestu, zda nás tato zavede na jiné pozorovací místo, nám bylo sděleno, že ano, avšak to že je tato zčásti zaminovaná, již nějak opomněli dodat. Ještě že měl náš řidič téměř sokolí zrak! I při vlastním vyjednávání na obou stranách, které bylo vůči nám pojato často skoro až nepřátelsky s tím, co se vůbec pleteme do jejich záležitostí, neboť si to dokážou vyřídit sami mezi sebou i bez nás, jsme stávali často před mířidly jejich zbraní. Z žertu pak za našimi zády, snad i ve snaze zastrašit nás, vyslali dávku z automatu někam pánu bohu do oken. Jednodušší pozici jsme měli u Srbů, neboť na jejich území jsme byli rozmistěni a brali nás tak často jako štít. Chorvaté tak ale měli problém, nemohli Srby „převálcovat“. Když to však shrnu po letech, realita byla zcela opačná. Přestože jsme jako UN byli nestranní, docházelo k postupnému odzbrojování srbských vojsk na území Krajiny. O odzbrojování Chorvatů nic nevím. A když pak o tři roky déle vypukla chorvatská ofenziva, ti to již mnoho práce neměli...

V PINK ZONE jsme trávili dny i noci. Často jsme přespávali přímo v obrněném transportéru, nebo jen tak na celtách pod ním. Někdy jsme se na noc vydali na některý z keňských CHECK POINTŮ a měli jsme tak možnost blíže poznat úplně odlišný život těchto vojáků z rovníkové Afriky. Na základnu do Benkovace jsme se dostavovali pouze pro doplnění pohonných hmot a nafasování proviantu. Stávalo se tak zhruba jednou za tři dny. Zde byla i možnost vysprchovat se a najíst v kasárenské jídelně. Paráda! Po několika hodinách klidu jsme však opět zamířili do místa střetů mezi Srby a Chorvaty...

Dne 22. června 1992 jsme při průjezdu PINK ZONE No. 4 byli zastaveni Srby a informováni o tom, že nedaleko odtud dochází k častému porušování vyhlášeného příměří ve formě téměř pravidelného večerního ostřelování jejich frontového úseku, včetně doposavad řídké civilisty obydleného zázemí. Pro tento den jsme měli jiné rozkazy, avšak na druhý den nám byl tento úkol schválen. Proto jsme byli odpoledne vysláni v páru dvou VAB k prověření oné zprávy. Již cestou do nahlášené oblasti jsme se dostali do občasně, přes kopec vedené dělostřelecké palby Chorvatů. V obci Čista Mala, při monitorování silnice u opuštěné benzínové pumpy, došlo k nenadálé explozi těsně vedle naší VAB. Jelikož do této doby střídali Chorvaté dělostřelectvem daleko za naší současnou pozicí, domnívám se spíše, že tato exploze byla zapříčiněna výbuchem miny vystřelené z minometu přesně zacíleného na tento strategický bod a na rozdíl od Chorvatů dobře viditelný minimálně z jednoho mně známého a i minometem osazeného srbského pozorovacího místa. Několik dní před tím se nám tam notně opilí Srbové snažili ukázat, jak vypadá válka, prý až to vypukne mezi Čechy a Slováky, tak již budu vědět co a jak. S postupem času se k této teorii srbské miny z mnoha důvodů více a více přikláním...

Z dění v době výbuchu si toho však moc nepamatuji. Vím jen, že jsem se krátce před tím nacházel v levém horním průlezu VAB. Najednou jsem byl nějakou obrovskou silou sražen na podlahu transportéru, zvonilo mi v uších, hučelo v hlavě, cítil jsem horko v obličejí a vše kolem mne probíhalo jako ve zpomaleném filmu. Můj pohled přitom ulpěl na francouzském kolegovi, který dřepěl na bobku v protějším rohu a držel se za obě uši. Okamžitě mě napadlo jen to, že je

pravděpodobně také hluchý, stejně tak jako já. Francouz pomalu zvedl zrak, podíval se na mě a začal řvát. Nic jsem sice neslyšel, ale uvědomoval jsem si jeho otevřená ústa a vyplášený obličej. Podvědomě jsem si přiložil ruku k tváři a ucítil, posléze i uviděl teplou mazlavou krev, tekoucí po neprůstředné vestě pode mne na podlahu.

Chvilí na to jsem upadl do bezvědomí. Zdál se mi přítom odporný sen, ve kterém jsem se něčím dusil...

Na okamžik mě to probralo a zjistil jsem, že to vlastně sen není, ale že se jedná o skutečnost. Do plic mi totiž natékala krev a nutilo mě jí to vykašlávat. Pomalu jsem si také začal uvědomovat to, co se vůbec před malou chvílí stalo a i svůj okamžitý stav. Žít bylo najednou tak namáhavé, lákalo mě zemřít, přicházel s tím pocit obrovské úlevy a vysvobození...

Ještě jsem se tak nějak podvědomě zamyslel nad svým dosavadním životem, ničeho jsem nelitoval a byl jsem s ním spokojen. Z ničeho nic mi však na mysl přišla úplně jiná věc a to, že v tuto chvíli vůbec nejde o mě, nýbrž o mamku, přítelkyni a ty další; co ti na to řeknou, když zemřu? Jak to ponosou? Před výjezdem na misi jsem jim dal hloupý a naivní slib, že se v pořádku navrátím zpět. To jim přeci nemohu udělat, nesmím zemřít!!! Návrat do života byl velice bolestivým...

To co následovalo poté, byly opět stavy částečného vědomí a bezvědomí. Pamatuji se, jak mě Francouzi vytahovali z transportéru. Moje ruce si dali kolem krku a táhli mě kamsi. Snažil jsem se jim trochu pomoci, ale nějak se to nedařilo, nohy mě neunesly. Najednou se kolem nás seběhla skupinka Srbů. Jejich uniformy byly neuvěřitelně zablácené. Na hlavách měli nasazené přilby, které byly okrášlené travou a kdoví čím dalším a některým z nich dokonce ještě plandala přes obličej i maskovací síťka. Jeden z těchto vojáků vyndal zelené obinadlo a začal mi stejně špinavými rukama, jako byla jeho uniforma, obvažovat krk a hlavu. Moc mu to ale nešlo a tak mu začali pomáhat také jeho spolubojovníci. V mlobách mi celý tento výjev přišel, nevím proč, velice směšným a tak trochu i absurdním. Tma. Opět jsem se po nějakém čase probral a znova mě má osádka přesouvala z VAB. Někdo mě najednou vysvlékl a jako holé tělo jsem byl předán do stanu, který byl vybaven jako operační sál. Lékaři na mě zpočátku hovořili francouzsky, ale když zjistili, že jim nerozumím, přešli do angličtiny. Nejprve vůbec zjišťovali moji totožnost a poté mi pokládali ještě další otázky, ale konkrétnosti si dnes již nevybauji. S rozdrčenou čelistí a celkovou únavou se mi však těžko odpovídalo.

Zaregistroval jsem ještě uniformu příslušníka naší vojenské policie, i jemu jsem se snažil něco říci. Ale pak jsem již zvedal pouze palec pravé ruky na důkaz toho, že je vše OK. Pojednou mi byla nasazena maska s rajským plynem a okamžitě usínám...

Od této chvíle jsem již svoje francouzské kamarády z osádky nikdy nespatriil. Doufám, a je to i velice pravděpodobné, že nikdo z nich neutrpěl nějakého většího zranění. Vděčím jim opravdu za hodně! Minimálně za záchranu svého života...

Ve francouzské polní nemocnici mi vojenští lékaři podvázali poškozenou krční tepnu a vyrovnali dosavadní zranění krve. Následoval další převoz, tentokrát již vojenskou sanitkou a za stálé přítomnosti jednoho dánského vojáka.

Cestou jsem byl na nějakých dalších kapačkách. Sanita směřovala do špitálu v hlavním městě Republiky srbská Krajina, do Knina. Tento však byl pod momentální dělostřeleckou hrozbou a tamní srbské lékaři mě tak odmítli převzít; nechtěli suplovat riziko mého případného úmrtí. A tak se pokračovalo dál. Postupně jsem tedy cestoval z keňského sektoru přes francouzský, československý, polský a skrze „severní frontu“ na chorvatské území. Naším novým cílem se nyní totiž stala nemocnice v Zagrebu. Společnost mi tentokrát dělala jedna britská lékařka. Major mě celou dobu držela za ruku a dodávala mi tím sílu a pocit bezpečí. Ve svém chování byla velice příjemná a navštívila mě i poté, co jsem již byl pacientem na čelistním oddělení zagrebské nemocnice. Zde jsem prodělal další z operací, kdy mě byla mimo jiné fixována i ona střeplinou rozdrčená čelist, provedena tracheostomie a vyjmuta další ze střeplin, kterou jsem pak obdržel od ošetřujícího lékaře „na památku“.

Zhruba po desetidenním pobytu v Zagrebu jsem byl sanitkou převezen nazpět do Československa, tentokrát do pražské



ÚVN. Zde mi byla poskytnuta další lékařská péče. Po několika dnech jsem se však zotavil natolik, že další hospitalizace již nebyla nutná a byla mi tak nadále umožněna domácí léčba s pravidelnými kontrolami ve Střešovicích. Po ukončení této, někdy začátkem října 1992, jsem nastoupil opět do kasáren v Českém Krumlově a ještě v závěru tohoto měsíce jsem konečně vycestoval nazpět za svými kamarády na území bývalé Jugoslávie. Ve službách míru jsem pak strávil další rok. Mé zranění si však vyžádalo trvalou deformaci kosti dolní čelisti, částečné ochrnutí-znecitlivění levé části tváře, brady a spodního rtu. Drobné jizvy se pak staly nedílnou součástí mého já. K různým výročím této události se občas přihlásí nesnesitelné bolesti oné střežiny rozdrčené čelisti a jakési „bodání“ v hlavě, ale našel jsem si na to svůj lék, panák slivovice to alespoň na chvíli otupí...

*Pramen: Archiv pplk. v.v. PhDr. Josefa Faláře.*

**Četař Miroslav Netušil měl štěstí, že se nestal 22. 6. 1992 první bojovou ztrátou praporu. Těžké zranění díky včasnému zásahu lékařů přežil.**



FOTO: archiv Miroslava Netušila

### Příloha č. 3

#### Zápis z 6. schůze Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR z 5. května 1993

Bod 5 – „Informace o působení čs. praporu v rámci mise UNPROFOR“

Byli přizváni velitel praporu pplk. Ing. Karel Blahna, pplk. V. Jirkovský a s nimi také náčelník Správy zahraničních vztahů MO Ing. J. Novotný a jeho zástupce plk. Kozler.

V úvodu vystoupil Ing. Jaromír Novotný, vrchní ředitel sekce zahraničních vztahů ministerstva obrany České republiky. Oceňoval působení československé nyní již české jednotky UNPROFOR. Činnost jednotky byla oceněna nejen velením UNPROFOR, ale i veliteli ostatních jednotek působících v rámci mise UNPROFOR. Zmínil se též o poděkování chorvatské vlády, neboť naše jednotka zachránila obyvatele chorvatské vesnice Podlapač, jediné chorvatské vesnice, která „přežila“ v oblasti Srbska Krajina. Veliteli praporu pplk. Karlovi Blahnovi oficiálně též poděkoval francouzský ministr obrany za záchranu francouzských vojáků. Vyjádřil názor, že armáda dělá velmi dobře jméno naší republiky v zahraničí. Na základě toho, že naše armáda má dobrou pověst v zahraničí, budeme pořadatelem kurzu pro velitele jednotek mírových sil v Českém Krumlově zemi NATO a zemi účastníků se spolupráce v rámci NACC. Tohoto třítydenního kurzu se účastní asi 150 důstojníků z těchto zemí. Další akcí bude konference NATO, která se uskuteční koncem června v Praze za účasti nejvyšších představitelů NATO.

Předseda zahraničního výboru poslanec J. Payne konstatoval, že důvěra v naši armádu je asi o 15 % nižší, než je obvykle v západních státech. Je zájmem parlamentu i naší armády zvýšit tuto důvěru. K tomu je možné např. informovat o úspěšné činnosti naší jednotky v rámci mise UNPROFOR. Ing. J. Novotný připomněl, že nelze zde mluvit pouze o misi UNPROFOR, naši pozorovatele jsou v Iráku, budou vysláni do Mosambiku.

Další část rozpravy se týkala úvah, týkajících se předpokládaného vývoje situace na území bývalé Jugoslávie. Pplk. K. Blahna a V. Jirkovský konstatovali, že v případě, že vývoj situace v bývalé Jugoslávii dospěje až k tomu, že se začnou provádět letecké útoky na pozice Srbů, dostanou se vojáci jednotek UNPROFOR do pozice rukojmích, neboť jsou na územích, která jsou ovládána Srby, jsou vyzbrojeni lehkými zbraněmi, nemají těžké zbraně a v případě útoku, nebo v případě, že se jedna z válčících stran rozhodne, že pozorovací stanoviště zničí, tak je může zničit. Ale pro tyto případy má velení jednotek UNPROFOR vypracován plán stahování těchto jednotek. K očekávanému vývoji situace v bývalé Jugoslávii Ing. J. Novotný dodal, že názor vrcholných orgánů NATO je takový, že pokud politici

nestanoví přesně zadání cíle, tzn. že se jednotky mají stáhnout, dostanou se jednotky do pozice rukojmích. Protože musí být přesně stanoveno, že mají ovládnout toto území, a potom mohou toto území bránit, ale otázkou je, proti komu. Proti Srbům, co potom budou dělat, když budou válčit Muslimové s Chorvaty, protože, podle zkušenosti za poslední rok, ani jedna strana nedodržuje žádné dohody, ani jedna ze tří stran nedodržuje mezinárodně platné konvence a vojáci UNPROFOR musí řešit situace, na které nemají mandát, ale musí je řešit, protože jsou na tomto území. Podle mandátu by neměli vojáci UNPROFOR vůbec vyměňovat zajatce apod. Předseda branného a bezpečnostního výboru posl. V. Šuman se zajímal zejména o to, jaká situace nastane v případě, že nedojde k leteckým útokům. Pplk. K. Blahna uvedl, že problém je v tom, že dosud se nedodržel žádná ze stanovených dohod, žádná rezoluce se nenaplnila, tzn. jestliže vládnoucí politikové zúčastněných stran na tomto konfliktu se nedohodnou a skutečné dohody neprosadí až dolů do svých vojenských jednotek, potom má mise váhavou budoucnost. Ing. J. Novotný dodal, že charakter území, o které se jedná, je takový, že lze ovládnout přítomnosti vojsk na tomto území tj. pěchotou. Počty misi OSN se zvyšují, ale nelze tak činit do nekonečna. Vše stojí peníze. OSN naší armádě dluží 6 mil. US dolarů. Posl. O. Vychodil dodal, že obdobné názory zazněly i na jednáních Severoatlantického shromáždění. Zaznívaly i optimističtější názory, že i omezené zásahy ze vzduchu by měl z hlediska řešení situace na tomto území určitý smysl. Dále se zajímal o problematiku změny mandátu jednotek UNPROFOR. Pplk. V. Jirkovský uvedl, že hlavní problém je v tom, že jednotky UNPROFOR byly vyslány do bývalé Jugoslávie jako mírové síly, otázkou je, zda zde budou působit nadále jako mírové síly, a další problém je v tom, jakými zbraněmi by zde měly bojovat. V případě, že by dostaly těžší zbraně, změnila by se i jejich struktura, ale to musí vyřešit asi Rada bezpečnosti. OSN vždy dělala operace peacekeeping, nikdy nedělala operace peacemaking. OSN ještě nikde nevypracovala vojensky příměří. Pplk. K. Blahna dodal, že je nutno si uvědomit, že jednotky se nacházejí na Srby obývaném území Chorvatska. Každé rozhodnutí Rady bezpečnosti se bezprostředně odrazí v chování Srbů vůči jednotkám UNPROFOR. V případě např. změny mandátu lze předpokládat, že by jednotky UNPROFOR mohly být zcela zablokovány Srby. Neměly by vodu, potraviny, pohonné hmoty a nepustili by je ani mimo toto území a Srbové by též nepustili ani nikoho dovnitř.

V další části rozpravy posl. J. Ježek konstatoval, že vzhledem k pozici jednotek UNPROFOR nechápe, proč naše jednotka má nadále pouze 500 členů, když mají plnit úkol, který je pro jednotku s 950 členy. Pplk. K. Blahna v této souvislosti uvedl, že vzhledem k rozložení území, která má být pod kontrolou naší jednotky, je 500 mužů zcela nedostačující počet. Úkoly byly zabezpečovány, ale vlastně nebyla zde žádná rezerva. Další část rozpravy se

62 Byl zde projednáván tragický incident z 22. dubna 1993 na stanovišti T-27 Kuzmanovača, při kterém zahynul rtm. Igor Rigo a byl vážně zraněn rtm. Pavel Klement.

týkala problematiky kompatibility naší jednotky s jednotkami ostatních států. Pplk. K. Blahna konstatoval, že co se týče komunikace, nenastaly zde žádné vážné problémy, a vzhledem k tomu, že zde byla řada mladých lidí, nevidí ani problém v budoucnu, např. co se týče znalosti angličtiny a francouzštiny. Vojáci, kteří se účastní této mise, by měli být v budoucnu využiti právě v nově konstituované české armádě. V budoucnu nastanou spíše problémy týkající se technického vybavení. Např. naše jednotka UNPROFOR byla vybavena technikou, která odpovídala technice potřebné na 14tí denní cvičení, v praxi se to např. projevovalo tím, že některá vojenská technika po 14ti dnech nebyla funkční.

Dále v rozpravě vystoupili poslanci J. Ježek, J. Payne, V. Šuman, J. Kryčér, J. Kalus, P. Nečas a hosté Ing. J. Novotný a pplk. V. Jirkovský, diskutovali o různých možnostech vývoje v zemích bývalé Jugoslávie, o postojích USA a NATO k řešení této situace.

V závěru rozpravy pplk. K. Blahna na žádost poslanců podal informaci o nešťastné události, která se stala u naší jednotky UNPROFOR, při které zahynul jeden voják. K události došlo druhý den poté, co pan prezident učinil své prohlášení k situaci v Jugoslávii během své návštěvy USA. Nelze říci, zda to má s událostí souvislost. Ráno byla v tomto místě silná oboustranná přestřelka, přičemž začaly padat granáty do

blízkosti tohoto stanoviště, ale protože to byly minometné granáty, tak se nedalo přesně určit, z kterého směru letí, a navíc byla mlha. Velitel prostoru nařídil okamžitě prostor opustit a tento voják, zřejmě se vracel pro svého psa, utíkal zpátky do buňky a dostal zásah<sup>62</sup>. Podivné na tom bylo to, že nejdříve byla tato informace vyhlášena v bělehradském rozhlasu asi za 30 minut potom, co se to stalo, kdy to naše vedení ani nevědělo. Když naše vojenská policie jela následující den na místo tento případ vyšetřovat, nenašla ani žádné střepiny. Není pravda, že by naše jednotka byla předem o útoku varována chorvatskou stranou. Pplk. K. Blahna dále uvedl, že byl na jednání v rámci předávání velení naší jednotky na chorvatské straně, byl ve styku se styčnými důstojníky chorvatské armády a současně proběhlo jednání o situaci a nic takového se tam neprojednávalo.

Posl. J. Payne v závěru rozpravy poděkoval hostům a sdělil, že projednáváním této problematiky se bude výbor zabývat i zítra za účasti ministra obrany ČR A. Baudyš.

Schůze skončila v 18.00 hod.

*Pramen: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (zápisy z jednání zahraničního výboru PSP ČR – květen 1993).*

## Czech Soldiers and their Foreign Partners in Sector SOUTH of the 1992–1995 UNPROFOR Peacekeeping Mission

By Jindřich Marek

On November 27, 1991, the UN Security Council decision No. 271 created the UNPROFOR (United Nations Protection Forces) peacekeeping mission on the territory of former Yugoslavia. On January 14, 1992, the Government of Czech and Slovak Federal Republic decided that Czechoslovak troops would participate in the mission. Immediately, a special Czechoslovak battalion comprising of three companies in total strength of 500 men started building up speedily in the UN Peacekeeping Forces Training Centre in Český Krumlov.

After the arrival of its personnel, the battalion took over the operations area in the Plitvice Lakes region on the territory of the Republic of Srpska Krajina. The battalion members were supposed to operate in Sector SOUTH in conjunction with French and Kenyan peacekeeping battalions. Already on April 23, 1992, the Czechoslovak battalion area was visited by UNPROFOR commander – Indian General Satish Nambiar – and



### PaedDr. Jindřich Marek (1952)

vystudoval Pedagogickou fakultu v Ústí nad Labem (1975). V letech 1980–1991 pracoval jako historik v Okresním muzeu v Chomutově. V dalším období se jako novinář a spisovatel věnoval popularizaci českých moderních dějin formou historické reportáže. V letech 1998–2005 působil v čele tiskového odboru Úřadu

vlády ČR a poté pracoval jako poradce předsedy Senátu Parlamentu ČR. Od prosince 2010 je odborným pracovníkem Vojenského historického ústavu v Praze. Zabývá se především českou vojenskou historií 20. století. Publikoval přes čtyři stovky historických reportáží, řadu odborných studií a napsal 21 knih literatury faktu.

shortly thereafter Czechoslovak battalion started operating on the line separating the Croats and the Serbs.

Its most important tasks at the beginning of the mission included creation and operation of dozens of check points, organising mobile observation teams including observation points, overseeing the stored weapons of the belligerent parties, protecting the Croatian village of Podlapač, conducting patrol duty and humanitarian assistance. The latter consisted for example of protection and material securing of a temporary DP camp near Dolní Lapča; apart from that, the battalion was responsible also for escorting humanitarian assistance convoys, as well as refugee convoys heading from Krajina to Croatia.

Following the split of Czechoslovak federation, these tasks were taken over by Czech Army. In March 1994, its battalion was reinforced to the level of 958 men. At that time, Czech soldiers in sector SOUTH worked together with Canadian, Kenyan and Jordanian battalions supported by Dutch communication specialists, military paramedics from Indonesia and engineers from Slovakia. Czech soldiers also maintained frequent formal as well as informal contacts with the Polish battalion which served in their neighbourhood in sector NORTH. The experience with serving in a diverse multinational military formation in a war zone proved very valuable during further transformation of Czech Army, which managed to gain due reputation in this mission that positively influenced its acceptance among NATO forces.

### Jindřich Marek (born 1952)

is a graduate of the Faculty of Education in Ústí nad Labem (1975). In the years 1980–1991 he worked as a historian in the District Museum in Chomutov. In the subsequent years he worked as a journalist and a writer, popularizing modern Czech history through historical reports. In the years 1998–2005, he was the head of the Press Department of the Office of the Government of the Czech Republic and an advisor to the Chairman of the Senate of the Czech Republic. Since December 2010, he has been employed as a researcher at the Military History Institute in Prague. He specializes primarily in the Czech Military History in 20<sup>th</sup> century. He has published over four hundred historical reports, authored a number of historical studies, as well as 21 non-fiction books.